

ՎԵՍՊԵՐ

ՅԵՂԵՎՆԻ

891.99

4-47

-6 NOV 2011

891.99

վ-47

վճար

կր.

ՅԵՂԵՎՆԻ

(ԶԱՓԱՇՈՒ ԳՈՐԾԵՐ)

2501
07

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՂԵՎԱՆ 1939

09 AUG 2013

57529

1636
40

ВЕСПЕР
Е Л Ъ

Армгиз Арм. ССР, Ереван 1939 г.

Ի Ղ Զ

Դալար, կանա՛չ յեղեմնու պես,
 Յե՛րդ իմ, կուղեմ յերկա՛ր ապրես.
 Աշխատանքով՝ քրտնաշողուն,
 Մեր յերկրի պես բազմաբեղուն,
 Յե՛վ դունազեղ, և՛ հազարնազ՝
 Արևի տակ կանա՛չ մնաս:
 Նոր աշխարհի մարդու համար՝
 Ընաիր լինես վորպես մարմար,
 Հնչես նրա սրտին մտախի
 Քո խոսքերով՝ վոսկեհատիկ...
 Դառնաս դու թափ, թե հարկ լինի,
 Կամ խնդության կարմիր դինի:
 Շողուն լինես, լինես դու ծով՝
 Հույզերով՝ վառ ու վոթորկով.
 Ու ըս խորքում, աչքից թաքուն՝
 Պահես կրա՛կ մի բորբոքուն...
 Յեվ բուրավեա շնչիդ ներքո,
 Խաղաղալույս մի յերեկո—
 Կյանքս հանձնեմ հողին, ջրին,
 Մեր յերջանիկ մանուկներին...

9 սոստոիսի, 1937
(Ղբիմ—կոկիթեբեւ)

ԼՈՒՍԵՂԵՆ ՔՐՏԻՆՔ

Մնացել է բերդ մեզ,
Հաղթանակի յերբ սեզ․․

ՀՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Միրո՛ւն գարուն, կանա՛ւջ գարուն,
Հազար վողջո՛ւյն, սե՛ր քեզ այսր,
Դու մեզ բերի՛ր կյանք շողշողուն,
Յե՛վ յերջանիկ, յե՛վ միշտ հզո՛ր...
Պոեաի պես այն դառնահե՛ծ՝
Քնարը մեր ել չի՛ վողբում.
Մենք խնդառատ ու յերգով մե՛ծ—
Դեպի պայծառ Ա՛փն ենք լողում:
Ահա շողուն Արշալույսի
Յուրը ծաղկի նման թափված,
Ահա վարդե՛րն ալ Մայիսի,
Ծով-ծիրանի մի Այգաբա՛ց...
Հավաքել ենք մեկիկ-մեկիկ
Փշերն ամեն սուր ու կիզուն,
Ու փշի տեղ՝ ծիլ ու ծաղի՛կ
Սփռել մեր շուրջն արևազուն:
Ընծա տփինք մենք պատմության՝
Լացն ու տանջանք, թուխսն ու սեղ ամպ,
Յեղրայրության մի ճոխ սեղա՛ն
Բացել ենք արդ մենք ցնծությանը:—

Շուտով ամառ կը լինի վառ,
Դաշտում՝ բերկրանք ու տոն վոսկի,
Միջոցին լուսավարար—
Հասկը գլուխն իր կը թեքի,
Կը դառնա շեղձ հազարավոր՝
Հազարավոր ժիր մշակի
Ուժի ներքո արեվավոր,
Վոր նա գլուխն իր չթեքի...
Իսկ յերբ աշունն իջնի նորից,
Սյգիններում ու պարտիզում
Փռելով բերքն առատալից,
Մանուկների պես սիրասուն—
Կը լինի սեր ու հարսանի՛ք
Լիալեցուն սեղաններով.
Արարատյան հակինթ գինին
Կալեկոծի՛ սրտերը ծով...
Կտանի վողջույնը առաջին՝
Առաջնորդի՛ն մեր հարազատ,
Վորի անունն արեվաջինջ՝
Մեր սրտումն է մշտազվարթ.
Վորի դո՛վքն ենք անում այսօր՝
Մենք՝ դուսաններս առած քնար,
Վիպերդ հյուսեմ վոսիկ հույսով
Յեվ հանդերով զմբուխաձառ...
Վորի շո՛ւնչն է կրում իր մեջ
Ժողովուրդը ժիր ու ճարտար,
Ստեղծագործ վողու պես մեծ,
Վորպես մարմար մի սրբատաշ,

Վորպես անթոշ մի նունուֆար,
Վոր բուրում է մեր ձորերում,
Ապրող հանճար դարե ի դար՝
Լենինաչող ու անհասնո՛ւմ...

Շքե՛ղ դարուն, կանա՛չ դարուն,
Հաղար վողջո՛ւյն, սե՛ր քեզ այսօր.
Դու մեզ բերի՛ր կյա՛նք շողջողուն,
Յեվ յերջանիկ, յեվ միշտ հզո՛ր...

3 մայիսի, 1937
(Յերեվան)

Մ Ա Ղ Ի Կ Ն Ե Ր

Շքե՛ղ, շողո՛ւն ծաղիկներ,
Իմ հողու պես յերկներանդ,
Մերած սրտի նման թանկ,
Դուք բուրո՛ւմ եք լուսաջեր:

Նման եք վառ արյունի,
Վոր մարտիկնե՛րն են թափում
Հայրենիքի դաշտերում՝
Հանուն չքնաղ Գալիլի՛:

Կամ կապտավառ աչքերի
Արցունքնե՛րն եք ցնծության,
Արծաթ ծիծաղն իմ մանկան,
Բոցը՝ հանգած աստղերի...

Ահա անցնում ե յերգով
Մի խանդավառ կոմյերիտ,
Աչքերը ձեզ անքթիթ՝
Ժպտո՛ւմ ե նա կենսաթով:

Ծնչում ե նա լիռաստ
Բուրմունքը ձեր անուշակ,
Միտքը նրա՝ հանց վտակ
Կարկաչո՛ւմ ե անընդհատ:

Ճի՛լ կարճակեք դուք կրկին՝
Յեվ կծաղկե՛ք բաղմերանդ,
Յերբ թշնամին այն անարդ՝
Կխորտակվի՛ հիմնովին...

Յերբ դարունե՛ր կզան նոր՝
Հաղթանակով պանծալի,
Յեվ Սպանիան սերելի՛
Կը շողշողա՛ արվալոր:

Հո՛ւշ կդառնան փութանցիկ՝
Տերերը ժանտ, մոլեղին,
Վոր դարերով գերեցի՛ն
Մոլորակն այս գեղեցիկ...»:

Շքե՛ղ, շողո՛ւն ծաղիկներ,
Իմ յերգի պես յերկներանդ,
Հիշատակի նման թանկ,
Դուք բուրո՛ւմ եք լուսաջեր:

Չարդարում եք Յերկիրն այս,
Դաշտերը լայն, հովասուն,
Այդին կանաչ ու նազուն,
Միջուրեն իմ՝ վոսկեվա՛րս...

ՄԵՐ ՅԵՐԿԱՅԵ ՅՈՉՈՒՆՆԵՐԸ

Սամառնո՛ւմ են յերկիրն ի վեր
Գոռ թռչունները յերկաթի,
Ինչպես բանակ մի անվեհեր,
Վոր աճում է հետզհետե:
Մի հրճվա՛նք կա անտրինակ
Նրանց հոգում, վորոնք ուժով
Ու պայքարով ու սրտով տաք,
Հաղթանակի տենչից ղինով,
Սամառնում են դեպի վերեվ՝
Գրավելով յեթերային
Նո՛ր բարձունքներ: Գարե՛ր, դարե՛ր,
Տարածության մեջն ամայի՝
Մարդը այսքան հերոսաբար
Չի՛ բարձրացել դեռ այս Յերկրում,
Յեւ չի՛ յեղել ազդերն յեղբայր—
Արյունավառ պայքարներում:—
Գարե՛ր, դարե՛ր Յերկիրը այս
Դեռ չի՛ տեսել այսքան աճում,
Այսքան հոսանք մրրկավազ,
Այսքան արվեստ ու նվաճո՛ւմ...

Իմ Հայրենի՛ք հզորազոր,
Ին ափե՛րն են նրանք հակում,
Ին թանկ կյանքի համար այսօր
Կըրա՛կ կիտել իրենց հոգում...

16 ոգոստոսի, 1935

(Յերկման)

ՄԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԱՅՐՈՒՋԻՆ...

Դոփեցի՞մ անցնո՞ւմ ե մեր կարմիր այրուճին—
Մեր շքեղ աշխարհի մարտիկներն առնացի:

Հորդահո՛ւս են, վարա՛ր գետի պես ու ծովի—
Կորյուններն հյուսիսի և ջերմին հարավի...

Հայրենի՛ք, ջո խիղախ դավակներն են նրանք,
Պահակներ մշտարթուն՝ ջո կյանքի համար թանկ:

Յե՛վ տանում են ահա՛ մի դրո՛շ փողփողուն,
Վոր փառքի յե՛վ անպարտ մարտերո՞վ ե շողում:

Ատողածե՛վ բյուր կայծեր ցանելով փողոցում՝
Այդ նրա՛նք են յերգում հաղթանակ ու ցնծում:

Յե՛վ նրանց աչքերում, դարնավառ ու հատակ,
Վառվում ե լենինյան բորբոքուն մի կրա՛կ...

Ծաղիկնե՛ր սփռեցեք, քաջությո՛ւնն ե անցնում,
Ցնծու՛թյուն ու կորո՛վ ցանելով փողոցում...

11 փետր. 938

(Բաղու)

Վ Ե Ր Լ ՈՒ Շ

(«Զաղպյիվ»-ը տեսնելուց հետո)

Այնպես մեռիր, վար մահիցդ
անգամ ոգուտ լիճի:

ՖՈՒՐՄԱՆՈՎ

Վող ղիշերը յես քեզ հետ
Շրջո՞ւմ եյի տենդահար,
Վող ղիշերը՝ կարծես թե
Վառվո՞ւմ եյին լայն ու հարթ
Տափաստանները յերկրիդ:
Յե՛վ ուղեղիս կտավին
Վող ղիշերը տնժպիտ—
Բո՛ց եր, հըրդե՛հ ու քամի՛ր—
Ու կիսամերկ, ընչազուրկ՝
Անցան մարդիկ բաղամածուկ,
Անցավ բանակ մի բաղում—
Վրիժավառ ու ցնծուն:
Անցան ջրերը մուրր...
Յե՛վ ջրերի վրա մառ—
Գո մարմինն եր արնածոր,
Հեղնահայաց ու համա՛ռ...
Իսկ յերբ բացվեց այդ խոր՝
Աչքի պես մեծ, արնամած,

Կրկին կովի ահավոր
Կանչող շեփորն վորոտաց :

Նրանք ճամբո՛վդ դնացին
Առանց արցունք, անկական,
Նրանց կովո՛վ կանգնեցինք
Այս կամարներն հաղթական :—

16 դեկտ. 934
(Յերեվան)

1836
40

ԲԱԺԱԿՆ ԱՌԱՋԻՆ

Թմբուկն ու շեփոր թնդո՛ւմ են ահա...
Տո՛ն և աշնավառ—ցնծուն շոկտեմբե՛ր,
Արեգակն հազած ծիրանի զբահ—
Դիտում և խանդով Հայրենիքը մեր :

Հայրենիքը մեր վեհանիստ ու լաշն,
Բարձրացել և պերճ ու քաշել հասակ՝
Համայն աշխարհում կանգնած անսասուն.
Յե՛վ ո՞վ և արդյոք նրան հավասար :

Ապրում են այնտեղ տանքմեկ յեղբայր,
Հազար թելերով զողված իրարու,—
Յե՛վ վառ ու խնդուն որերի համար,
Յե՛վ խոր խոցելու վոսոխին՝ անքուն...

Այս առատ բերքի, հաղթության տունին,
Բացե՛ք սեղաններն հաղար բարիքով,
Ու թող փրփրերի՛ հրածոր գինին՝
Հասած մեր ուժի ջե՛րմ տրեզակով :

Բաժակն առաջին քամենք մինչ մրուր՝
Խիզախ, մեծազոր այն Մարդու կենաց,
Վոր արե՛վ տվեց մեր կյանքին տխուր,
Յե՛վ Արե՛վ ինչպե՛ս՝ անլստիե՛ր մնաց :

17

Դարձա՛յ՝ Լենինյան դարի բանալին,
Դարձա՛յ ովիկանոս՝ իմաստութեամբ խոր...
— Քեղ պատիվ և փա՛ռք, անդարտ Ստալին,
Արժե՛վ, Առաջնորդ դու հզորագոր:

Թմբուկն ու փողը թնդո՛ւմ են ահա,
Տո՛ն է, խրախճա՛նք, ցնծուն Հոկտեմբե՛ր,
Արեգակն հազած վոսկեղեն զրահ—
Դիտում է խանդով Հայրենիքը մեր:

25 հոկտ. 1937
(Յերեվան)

Ձ Յ Ո Ւ Ն

Թերթիկներով սպիտակ,
Յերազի պես որորուն,
Ձյո՛ւն, իջնում ես շարունակ,
Ծածկում հողը մեր բեղուն:

Յե՛վ ջերմ հրձրով մայրական՝
Կա՛թ ես տալիս դու սիրով
Մեր դաշտերին անսահման,
Ու մեր սրտին՝ նո՛ր կորով...

Կրդա դարուն վարդավառ,
Ու նրա հետ՝ ծո՛վ կանաչ,
Կանաչի հետ՝ անհամար
Վտակների ջինջ կարկա՛ջ:

Վտակների ջինջ կարկաչ,
Նոր ցնծութեամբ մեզ համար,
Յե՛վ լիություն, յե՛վ շտապ—
Սշխատանքով մեր համար...

Ձյո՛ւն, կղաճճանս յերա՛ղ դու
Թերթիկներով սպիտակ,
Կամ աղբյուր մի գլարթուն,
Վոր հնչո՛ւմ է լեռան տակ:

4 հունվարի, 1938
(Բաղու)

Գ Ի Շ Ե Ր

Գիշեր ե, լուսին յեվ աստեղածս՛վ:
Իսկ հովը՝ սրի՛նդ սարերի վրա.
Քայլում եմ թավիշ դաշտերի միջով,
Սիրտըս հանց Հրատ՝ վառ ու հուրհրա՛ն...

Քնի՛ր, հողի՛ մարդ, անուշ յերազով,
Բուրավետ հովտի շնչով արանցած,
Գիշերվա սյուճի համբույրի տակ դո՛ւ,
Մինչեվ վոր բացվի՛ այգը շաղաթաց...

Քո ջինջ զբրտինքի՛ց ծնվեցին՝ արծաթ
Ասողերը բուր յերկնքի ծոցում,
Քո հացն Կե վոսկի՛ լուսինը զվարթ,
Թարս՝ բույրը թողած մառննրդ լեցո՛ւն...

15 հոկտ. 937
(Յերեվան)

Մ Ա Տ Յ Ա Ն

Բալի՛կ, խլեցի՛ր այսոք իմ ձեռքից
Դու մատյան մի մեծ, թանկ ու վոսկեգիր,
Հետո քո փափրիկ ու թույլ ձեռներով
Ե՛լ առ ե՛ջ բացի՛ր դիրքն այդ հողեթով:
Ուրախ նայեցի՛ր դու գեղապանուր
Մեծ բանաստեղծի ճակատին մաքուր,
Յեվ հանկարծ... հանկարծ կենսավի մի ճիշ:
Թռավ քո սրտից— յեվ պայծառ յեվ ջինջ:
Կարծես ծիրանի այդով հիացած՝
Մի արտույտ կանչեց Արեվի դիմաց...
Զղացի՛ր արդյոք, մանո՛ւկ իմաստուն,
Թե վորքա՛ն հզոր, վորքա՛ն վարարուն
Ու ազատատենչ մարդ է յեղել նա,
Վոր մոայլ հնում՝ խիզախ ու անահ՝
Ցարի, իշխանի դեմն է ծառացել,
Ու նզովելով թաղն ու դահլը ծեր,
Տանջանք ու բյուր վիշտ կրելով ուսին՝
Յերազել է նա այսօրվա մասին...
Յեվ այս մատյանում՝ խորին տանջանքով՝
Կյա՛նքն է նկարել հազար յերանդով.
Յեղել է անկեղծ, յեղել է հո՛ր,
Յեվ իր հանճարի արեվով բոսոր՝
Բարձրացել է վե՛հ մեր դարումն ահա
Մի անձեռակերտ հուշարձա՛ն անմահ:

10 փետր. 937
(Յերեվան)

ԱՄԱՅԱ — ՌՌԻԻՍ

Ամայա-Ռուխ, Սպանիայի բոցավառ և ն-
դափոխական Դոլորես Իբարուրիի գուս-
տբը, ապրում է ԽՍՀՄ-ում, ՄՈԳՐ-ի ին-
տերնացիոնալ 2-րդ տանը:

Նա աչքե՛ր ունի թուխ ու խեղացի,
Յեվ դորովալեց մի սիրտ բարասուն.
Վա՛րդ է շաղերով ջինջ լուսաբացի,
Յեվ ժիր է, ինչպես դաշտերի մեղուն:

Նստած նա հիմա ջերմին սենյակում,
Իր նոր, հարազատ ընկերներն հետ,
Մայրիկն համար բարձի՛կ է նաչսում՝
Կարմիր թելերին խոսնելով կարոտ...

Կարմիր թելերին խոսնելով կարոտ՝
Հիշում է ահա մայրիկին հերոս,
Վոր իր սրտաբուղխ խոսքերով բոցոտ՝
Մարտե՛ր է վարում ահոսից ահոս...

Յեվ դիչեր ժամին, յերբ թեթեվ մի քուն
Փակում է նրա աչքերը պայծառ—

Տեսնում է մի պահ Ռուխին խոհուն,
Նրա վոստոսունն մատները համառ,

Վոր դարունն կյանքի հույսերով անմար՝
Բարձի՛կ է նաչսում մայրիկն համար...

20 հունվարի, 938

(Յերեվան)

Պ Ա Տ Գ Ա Մ

Սկզբ սաթից շողուն նուրբ թարթիչներով՝
Սամեղն ե նստել ահա ծովափին։
Ու մանկան հողու խոր զմայլանքով՝
Մի դիրք ե կարդում նա վերջալուսին։

Ծրջո՛ւմ ե եջեր... յեվ հանկարծ, նորից,
Տեսնում ե նա մեծ, անմահ Լենինին,
Վոր իր աչքերով, կապուտա՛կ ծովից,
Ժպտում ե իրեն՝ ժպտով խորին։

Յեվ մռանում ե Սամեղը մի պահ
Վերջալուսը վառ, ջուրը կապուտակ,
Մինչև Բայելով թողած իր ճամբան՝
Հանգչող արեվի նուրբ շողերի տակ։

— Յես պիտենե՛ր եմ, մե՛ծ Լենին, դիտե՞ս,—
Ասում ե արդեն պատանին հուզված,—
Լավ եմ սովորում իմ դասերը յես,
Յեվ պատասխանում՝ միշտ ճակատըս բաց։

Դպրոցից հետո՝ կարդում եմ գրքեր,
Սիրուն, սիրելի ու նկարագրող,—
Ծրջում անծանոթ ու նո՛ր քաղաքներ,
Իջնում ծովերի հատակը՝ ազա՛տ...

Հետո՛ հասնում եմ Սպանիա մինչեվ,
Ուր Ամայայի մայրիկը հերոս,
Խոսքերով հատու յեվ արևից ջերմ՝
Պայքարն ե վարում այն արյունահոս...

.
Չե՞ վոր դու վաղուց յեվ մեզ ես ասել՝
Պետք ե սովորել, անվե՛րջ սովորել։

6 փետրվ. 938
(Բաղու)

ՄԻ ՊԱՅՄԱՌ ԿՍԿԻԾ

Ստեփան Շահումյանի գործին յեվ հիշատակին անմտաց:—

Ա.

Յերբ լույսն ե բացվում դեռ դողդոջ, դողուն,
Ու նուրբ յերգում են յեղեղն ու լծակ,
Յեվ յերբ յերկնքի կապույտը հեղուկ՝
Հանդարտ հոսում է վտակ առ վտակ՝
Արտի, արոտի, շքեղ լեռներէ,
Մեր համայնակուն հողերի վրա՝
Յես միշտ հիշում եմ քո խոր աչքերի
Պայծառութիւնը—կապուտացոլ կրակ...

Հիշում եմ աչքերն՝ այն կորովարբիբ
Յեվ իմաստութեան բոցերով լեցուն:—
Թողած հեղութեան, փափկութեան թճբիբ,
Գալիքի վառման ցոլքերով ոծուն՝
Նայում են նրանք համառ, աննահանջ,
Մոր սրտի նման դրոշմով առլի՛,
Վեհութիւնն առթող վորպէս մի արձան,
Արթուն՝ թշնամու դափաղիբ քայլից...

Նայում են նրանք հեռու, հողմափար
Յեվ արեւախանձ այն անսպասուից,
Ուր չկար վրձ ծիւլ, վրձ ծիծաղ, վրձ վարդ

Ուր սեւ թշնամին դետին տապալեց
Քեղ, վորպէս շքեղ յեվ լուսեղեն սյուն...
Ընկան 25-ն ել քեղ հետ միասին...
Յեվ ավաղն հաղալ տրտմութիւնն ու սուգ՝
Դժբախտ սրտի պէս մի նորահարսի...

Հետո փակում եմ իմ աչքերը յես,
Ապրում մի խորին ու պայծառ կսկիծ,
Ու հալած, վճիտ, լույծ արծաթն ինչպէս՝
Արցունք ե իջնում մի պահ իմ աչքից:

Բ.

Յերբ որն ե իջնում վոսկով վողողուն,
Ու վառ շողում են աղբյուր ու լծակ,
Յեվ յերբ արեւակն իբ սիրտը հեղուկ
Հոսում է սիրով, վտակ առ վտակ՝
Ծիածան կապած մեր Յերկրի վրա,
Յես միշտ հիշում եմ քո թափած արջան
Իմաստը խորին, յե՛վ մեծ, յե՛վ անմահ...
Ձեղնով ենք դարձել հիմա հաղթական,
Քո ընկերներն շո՛ւնչն ե թեւթանում
Ջրերի վրա, դաշտերում դեղձան,
Գործարաններն ահեղ հնոցում
Յեվ իմ այս յերդի կսկիծում քայծառ:
Պատրաստ ենք քեզ պէս լինել անվահեր,
Նայել թշնամու աչքերին՝ անդող,
Լինել պողպատյա Առաջնորդի հեք,
Լինել լենինցի յեվ լինել հաղթա՛ղ...

3 հուլիսի, 1935

(Յերեվան)

Ն Ա Վ Ա Ս Տ Ի Ն Ե Ր

1.

Այնքան ամուր Ե Նալը, այնքան արթնուն են հիմա
Նավաստիները բոլոր խորհրդային ջրերի,
Վոր վո՛չ մի ամպ սեփաթուղը, վո՛չ մի մրրիկ, վո՛չ մի մահ՝
Մեր հոյակապ ու հզոր ընթացքը չե՛ն խանգարի...

2.

Մի հրացուլը լուսարձակ—միտքը հսկա Լենինի—
Լույս Ե սփռել մեր ճամբին, յեվ նրանց, վոր մեղ հե՛տ են...
Բարձրանում ենք՝ ժամ առ ժամ, մա՛հն ենք գուժում մենք
հնի,
Մեր կռիվը փրկարար՝ համար Ե յեվ անգո՛ւթ Ե...

3.

Տե՛ս կանգնել Ե մեր Նալին մի սրտզատյա Ծովակալ,
Մեր սրտես Առաջնորդն—իմաստուն ու անսայթաք,
Նրա անթեք ուղիով գնում Ե Նալն անայլայլ—
Միջոցի մեջ ընթացող ինչպես ահեղ մուրբա՛կ...

ՅԵՐԳ ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ ՅԵՎ ՈՒՐԱԽՈՒԹՅԱՆ

«Այդ ինչքան Ես մեծացել,
Պարբեկական ի՞նչ հասակ...
ԱՎ. ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

Սարսու՛ւմ Ե գիշերն անձիր՝
Ծովի նման լուսարեհեղ,
Յեվ խշշալով անձրևին ինչպես,
Հորիզոնից անձայրածիր՝
Լո՛ւյսն Ե հորդում կյանքիդ վրա,
— Յնձուն Յերկի՛ր իմ տանամյա:

Ա՛յդն Ե բացվում:— Յեվ վոսկեվոր
Բերքը փոռում վոտներիդ տակ,
Դաշար լցվո՛ւմ բյուրացադակ
Մանուկներով ու մարդերով,
Վորոնք կովո՛ւմ են բարձրանում
Քո լուսավետ տանամյակում:

Շնչում Ե խոր՝ Յերեվանը,—
Յելնում անգուլ յեվ անդադար,
Կիրով, քարով նա բեռնաբարձ—
Թաղո՛ւմ անդարձ մայրավանդ,—
Յեվ Արեվի տակ հրաչեկ—
Բարձրանում Ե նա հոյաչե՛ն...

Յեղնում են նոր, ուրիշ նորեր,
Յերկաթակերտ ու հորձանուա,
Ո, լեռներում մեր խորանդուներ,
Ու ձորն ի վար ու ձորն ի վեր
Մաքառումով հսկա ու վես—
Հրե՛ն ձգվում է Չորադես...

Իսկ Լենինի քաղաքը վառ՝
Հնչում է միշտ, շնչում, շնչում
Մի սրտի պես, վոր չի մաշվում.
Յեվ հայկապ, հըրապայծառ
Անունն առած Առաջնորդի—
Յերկնի կապույտը կը քերի...

Հետո հեռվում, Դիլիջանի
Անտառներին մոտիկ ասես,
Նաղելային ու փրփրաղեզ—
Ջրերն խայտո՛ւմ են Սեվանի,
Թափում արցունք արախուժյան...
— Վողջո՛ւյն, Յերկի՛ր իմ լեռնաստան:—

... Որերը հին, դառնալեղի—
Հողմը ցրե՛ց այն հրաբաշ:
Հիմա յելել մենք վաշա առ վաշա,
(Վաշան յերկաթի, վաշաը հողի),
Կառուցում ենք ակոսակոս—
Յերկեր մի նոր ու վասկեխո՛ս...

Մեզ հետ է միշտ մի մեծ աշխարհ,
Պողպատածույլ ու վիթխարի՛,
Անորինակ մեր պայքարի
Բոցով լեցուն՝ քայլում է նա
Դեպի դրո՛հ ու հաղթանա՛կ,
— Դեպի դրո՛հ ու հաղթանա՛կ...

930 նոյեմբ. 20

ՅԵՐԵՔ ՏՐԻՈԼԵՏ

Ա.

Իմ դռան առջեվն անել ե մի ծառ
 Հասակով հպարտ ու սաղարթավարս,
 Ո՛ր, ինչպես նրբին ու նազելի հարս—
 Իմ դռան առջեվն անել ե մի ծառ...
 Նայում եմ նրա կանաչին պայծառ,
 (Ինչպես հասակիդ, Յերկի՛ր իմ կանաչ),
 Իմ դռան առջեվն անել ե մի ծառ—
 Իմ Յերկրի նման նոր ու հիասքա՛նչ։

Բ.

Թափում եմ ջր դեմ ցնծության արցունք,
 Վոսկեհունչ կանչո՛ւմ ջր անունն հիմա,
 Դնում զլուին իմ թեփերիդ վտոահ
 Յեվ թափում ջր դեմ ցնծության արցունք
 Հետո՛ ջր շնչով ու սիրով լեցուն—
 Քեզ հետ միասին ճանապա՛րհ ընկնում...
 Թափում ջր դեմս ցնծության արցունք
 Յեվ Քե՛զ նվիրում եմ յերզն ու արյուն...

Գ.

Դաշտերիդ՝ բացվո՛ւմ ե վարդամատն արչալույս,
 Իսկ խարտյաչ աչունը—խշրտում ուրախ.
 Վարդի պես բուրո՛ւմ են այգիներդ վարար.
 Դաշտերիդ՝ բացվում ե վարդամատն արչալո՛ւյս:
 Արազածն ընդունեց ճակատին՝ վոսկեղույս
 Մի պսակ յե՛լ դարձավ հրացոլ վահան...
 Դաշտերիդ՝ բացվում ե վարդամատն արչալույս.
 — Վողջո՛ւյն մեծ՝ որերիդ յերկաթե, յելման...

ՅՅ0 հոկտ. 15

(Թբիլիսի)

ՀԱՆԿԱՐԾ... ՀԱՆԱՊԱՐԶԻՆ

Մի տխեղծ ծերուկ, խորշոմներով խիստ,
Նայում ե անդուլ, նայում աչքերիս,
Յեվ անես նրա պայծառ լազուրում
Մի բա՛ն ե վնասում:— Գուցե յերազում
Կորցըրած մի իր, կամ բախտի հուլունք...
— Յերկա՞ր պիտի դուք նայեք հայելուն
Յեվ հար լորոնեք շողչողուն իրն այն՝
Կորցըրած մի որ...—

Ձայն եմ անախտ յես դարձանքով նրան:
Կարել են ապուշ աչքերը անախտ:
— Շողա՞ր եր, ծերուկ, սուտա՞ր կարճրափայլ,
Թե՞ մի վոսկի ձուկ լճից դողացած...

Նայում ե դարձյալ: Վո՛չ ծպտուն, վո՛չ ձայն:
Շրջվում եմ, ուզում եմ մեկնել մի կողմ,
Յերբ բռնում ե թեվս յեվ ասում դժգո՞հ.
— Ինչո՞ւ յեն լեցուն ձեր աչքերն այնպես
Բերկանքով, բոցով, հույսերով պես-պես,
Յեվ ինչո՞ւ համար ձեր ճակատն անամս՝
Փայլում ե անպարտ մի դեղեցկությամբ:
— Նայի՛ր,—ասում եմ,—ծերուկ կարճատես,
Դու խե՛ղճ, դու անգե՛տ,
Մի՞թե լեցուն չես մեր Յերկերն այնպես
Բերկանքով, բոցով, հույսերով պես-պես,
Յեվ մի՞թե ճակատն իր հպարտ, անամս՝
Ձի փայլում անպարտ մի դեղեցկությամբ:

Ա Ն Ձ Ր Ե Վ

1.

Բերկըության անուշ արցունքի նման,
Անձրե՛վ, թափվի՛ր մեր դաշտերին բուրյան,
Իրենց լայնարձակ կուրծքը բեղմնավոր՝
Գո ղե՛մն են բացել այգիներ բոլոր,
Պարտեզներն ամեն հուտթի ու կանա՛չ:
Ծաղիկներն անթիվ՝ կարմիր, կապուտա՛ն՝
Պապակ շուրթերով սպասում են քեզ,
Վոր դորովանքով դու նրանց ջրե՛ս...

2.

Յեվ դաշտը բուրյան, յեվ ծաղիկունք բոլոր,
Պարտեզներն հուտթի, այգին բեղմնավոր՝
Մեր հորը քրտինքով քաշել են հասակ
Յեվ որովում են դիտակ առ դիտակ:
Ու ամեն սաղարթ, ու ամեն ցողուն,
Հոզվո՛ր կորովի, քեզնո՞վ ե բեղուն:
Կոլանտեսական աշխարհ մեր, շողա՛ր՝
Վորպես շողչողուն ու հսկա շողակ...

(Ղրիմ—Կոկիթերել)

Մ Ա Յ Ի Ս

Յես բանվոր եմ—

Իմ մայիսն ե դա,

Յես գյուղացի—

Դա մայիսն ե իմ:

Վ.Լ. ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻ

Կրկին, կրկին դալիս ես դու,

Մայիս, պայծա՛ռ Մայիս,

Մեր դաշտերին կանոսչ, խնդում,

Գարնան՝ վարդե՛ր տալիս:

Կրկին, կրկին՝ յերզում ես դու,

Այստեղ, այնտեղ, հեռո՛ւն,

Դու լույս, դու կանչ, ուրախութ՛յո՛ւն,

Դու խոսք, զընդան առո՛ւ:

Քեզ հեա՛ մենք եւ յերնում ահա՛

Լցնում լիողոց ու դաշտ,

Մենք եւ քեզ պէս մայիս-զվարթ՝

Գնում ենք վաչա սու վաչա:

Յեզ քրտնածիր յեզ քրտնաթոր-

Շինում աշխարհը մեր,

Վոր մեր Յերկիրն յերկաթալոր՝

Ձընգա ու ու դիշեր...

Վոր մեր փայլուն՝ հաղթանակից՝

Սեզ թշնամին դողա,

Վոր մեր քա՛րն եւ ուրախ ծաղկի,

Յեզ սրտերը չողա՛ն...

Վոր կրկին, կրկին՝ դառնաս դու

Յեզ ժպտաս բոլորիս,

Մեր պայքարին բերես խնդում,

Խորհրդային՝ Մայիս:—

Մայիս, 1931

(Թբիլիսի)

Հ Ա Վ Ա Ք
Ա.

Յեկեկ էյիք պատմեկո՛ւ
Ձեր գործերի մասին մեծ,
Պայքարներին ձեր փայլուն՝
Ուրվազի՛ճը տալու մեզ:

Խոսում էյիք անպահույճ,—
Պարզ, իմաստուն, անարվեստ,
Խորհուրդներին բազմաճյուղ
Դուք նոր ճյուղե՛ր կենսավետ:

Դուք սասցիք, վոր յերեկ
Մութ էր, մոռյլ, արյունատ,
Յեղեկ եք դուք խեղճ ու մերկ,
Հացի, լույսի միշտ կարոտ...

Բայց մեկնե՛լ ե այդ յերեկն,
Ու մեկնում ե՛ս ամեն ժամ,
Ձի դառնալու նա յերբեք՝
Ինչպես արքան այն դատան:

Բարձրանում են վորմ ու պատ...
Վորպես հզոր, կուռ բազուկ՝

Լազուր յերկնում՝ լուստպար
Ծխնե լույզները բազում

Խոյանում են որեցոր...
Ձեզ համա՛ր եք դուք հիմա
Քրտինք թափում լուսածոր՝
Ուրախությամբ անսահման:

Բ.

Դուք պատմեցիք, վոր արդեն
Տներ ունեք ըսպիտակ,
Ունեք զբքեր ու վարդեր,
Իշխանություն հողատար...

Վոր հաց ու կաթ, մեղքը կա
Ձեր մառանում, սեղանին,
Վոր բաժակները զընդան՝
Լի՛ յեն զինով աշունի:

Լի՛ յե ձեր սիրտը հավետ—
Մի նոր ուժո՛վ եք լցված,
Յեվ յերբ բացվի արվալետ
Որը շողուն, շաղաթաց—

Հանուն հացի ու բերքի,
Հանուն կյանքի նորատի,

Հանուն պայծառ Գալիլեի՝
Դուք կշարժվե՛ք վերստին...

Յեվ մեր Աշխարհը կերզի՛:
Կերզեն ջրերը խըչչան,
Համայնական ծով բերքի
Պարտեզները կխըչչան:—

... Կրկի՛ն կըզաք պատմելու
Ձեր դործերի մասին մեծ,
Պայքարների ձեր փայլուն՝
Ուրվագի՛ծը տալու մեզ:

11 հունվարի, 1935
(Յերեվան)

ՄԵՐ ՀԱՂՔԱԿԱՆ ՅԵՐԿԻՐԸ

Ա.

Յերկի՛ր, քո հա՛ցն եմ ուսում յես՝
Արեվաբույր, քրտնազոծ,
Յերկի՛ր, քո ջո՛ւրն եմ խմում յես՝
Ջինջ ու մաքուր, ալից զո՛վ:

Յեվ քայլո՛ւմ եմ քո դաշտերով
Բուրումնավետ ու վոսկի,
Հիանում խոր ալոսներովդ՝
Լեցուն սերմով թանկագին...

Կողմըն ալտեղ թափեց քրտինք,
Յերզեց ազատ, խնդավառ,
Տո՛ւնն իր տարավ հազար բարիք՝
Ուղիներով արեվառ:

Յեվ նայում եմ քո հոյակերտ
Կայաններին ու լույսին,
Նվաճումին քո բերդ առ բերդ,
Քաղաքներիդ հասակի՛ն:

Ժպտում են ինձ աչուներ քո
Յեվ Արարատը շքեղ,

Հանուն պայծառ Գալիքի՝
Դուք կշարժվե՞ք վերստին...

Յեվ մեր Աշխարհը կերպի՞:
Կերպեն ջրերը խըջջան,
Համայնական ծով բերքի
Պարտեզները կխըջջան:—

... Կրկի՛ն կըզաք պատմելու
Ձեր գործերի մասին մեծ,
Պայքարների ձեր փայլուն՝
Ուրվազի՞ծը տալու մեզ:

11 հունվարի, 985
(Յերեման)

ՄԵՐ ՀԱՂԹԱԿԱՆ ՅԵՐԿԻՐԸ

Ա.

Յերկի՛ր, քո հա՛ցն եմ ուսում յես՝
Արեվարույր, քրանաղոծ,
Յերկի՛ր, քո ջո՛ւրն եմ խմում յես՝
Ջինջ ու մաքուր, ահից դո՛վ:

Յեվ քայլո՛ւմ եմ քո դաշտերով
Բուրումնավետ ու վրոկի,
Հիանում խոր ահոսներովդ՝
Լեցուն սերմով թանկազին...

Կովորն այստեղ թափեց քրտինք,
Յերզեց աղատ, խնդավատ,
Տո՛ւնն իր տարավ հազար բարիք՝
Ուղիներով արեվատ:

Յեվ նայում եմ քո հոյակերտ
Կայաններին ու լույսին,
Նվաճումին քո բերդ առ բերդ,
Քաղաքներիդ հասակի՛ն:

Ժպտում են ինձ աչուներ քո
Յեվ Արարատը չքեղ,

Լյլում ե սիրան իմ խայտանքով՝
Գարնան նման վարդադեղ...
Նրանց առջ, վորոնք Յերկրիս
Զավանեւն են հարադատ,
Վոր հերկեցին՝ հողը բերբի —
Բազուկներով կուռ, ազատ,

Վորոնք մեր դարը դարձըրին
Սոցիալիզմի հոսր դար —
Խոնարհում եմ դողով խորին՝
Յես իմ զլուխն ու քնար...
Բ.

Յերկի՛ր, քո հա՛ցն եմ ուտում յես՝
Քրոնացող ու լուսեղեն,
Յերկի՛ր, քո ջո՛ւրն եմ խմում յես՝
Անուշահամ ու բյուրեղ:

Եսոյց հիշում եմ յես՝ դավաճան
Վոսոխներին սևաշար,
Վորոնք հողիդ հացը կերան՝
Աշխատանքով քրոնաշաղ:

Քո ծո՛ւր
Արե՛վի տակ լուսատե՛ջ,
Հետո նման թունոտ սճի՛
Թույն կաթեցրին ջրիդ մեջ...
42

Նզո՛վք նրանց, վորոնք հիմա
Ատելի՛ յեն հանց Հուզան...
Փա՛ռք քեզ, հզո՛ր, կոթո՛ղ մարմար՝
Հա՛յր, Առաջնո՛րդ հաղթական:

25 նոյեմբ. 936

(Յերեվան)

Մ Ա Ն Ե Ր Փ

Մեծավաստակ գրականագետ Ալեքսանդր
Շիրվանզադեյի հիշատակին

Վորպես արե՛վ մի վիթխարի,
Վոր անան ուշ յերեկոյան
Հրաժեշտ տալով հողին, սարին
Ու դաշտերին աշնաբուրյան
Մայր ե մտնում անվերադարձ—
Դու ել, Վարպե՛տ արեվադուր,
Հողիների Վարպե՛տ ճարտար,
Թողլե՛ր մեր նոր Աշխարհն հզոր...
Ու ննջում ես քնով խորունկ,
Արձանի պես կորովաձեղ,—
Կարծես ձեռքով քո լեկո-լեցուն՝
Շա՛ղ ես տվել հողուդ դանձեր...
Դու հին վկա՛ հին որերի,
Հին կարգերի՛ միջին ու ժամուս—
Դու նրանց դույն ու ձեզ տվիր,
Բառե՛ր դտար... Ու շարիշար
Անցան նրանք մեր սուջեվից,—
Յեվ հիմա ել, ասես կրկին
Նայում են դեռ չարությամբ ինձ—
Կատարներից վրած փառքի...
Բայց մարդիկ կան այստեղ, Վարպետ,

Տառապողներ՝ միշտ կիսաքաղց,
Զրկված մարդիկ կյանքում հավետ,
Վորոնց կրծքում կա՛յծ կա վառված...
Անցնում ե խեղճ այն պատանին,
Կապուտաչյա ու սիրելի,
Փխրուն ու նուրբ, բյուրեղային—
Արտիստ Լեվոնը լուսալիր...
* * * * *

Յեվ յեղար դու դզոն, արթուն,
Հավատացիլ Գալիքին մեծ,
Ու թողած հին ավերը՝ դու
Վերադարձար Աշխարհը մեր:
Տեսար ուրախ Յերկիրն այս նոպ,
Յերիտասարդ, մշտադալար,—
Իսկ այն ինչ դու ասել էյիր՝
Սրբել եր մի հեղեղ վարար...
Փոխվել եր վողջ «Քառու» հին,
Ըստվերն անդամ Այլմյանի
Ձեր յերերում ճանապարհիդ.
Ձեյին լավում «Տավադարի»
ձիչերը սուր, սրտակեղեք,
Ձե՛ր բարձրանում հրդեհ ու ծուխ
Կիսակործան մեր Յերկրից հեդ.
Ու չե՛ր անցնում հարուստ ծուլ՝
Ըստանադին բուննցըր վեր...

Դու, վոր սիրով ես մարանչել
Յեվ հյուսել յերգ արյունավառ,
Վոր ձգտում ես միշտ ժամ առ ժամ
Հասնել կյանքին մեր տենդավառ՝
Վասքըք Յերկրից հար անրածան՝
Սիրել նրա սլաքքարն այնչան,
Վարդերը վառ ու բազմաթերթ,
Յեվ հոյակերտ այն Ապոզան,
Վոր քար առ քար, վոր բերդ առ բերդ
Բարձրացնում ե մարդը ազատ
Խորհրդային մեր աշխարհում,
Ու ջնջելով արատ հազար՝
Ճակտին փառքի ստա՛կ կապում...

21 մարտի, 936 թ.
(Յերեվան)

ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՒՐՁ

Ալեծածան մեր արտերի
Խուրճն առաջին Գե՛ղ եմ բերում,—
Վասկի ընծան մեր դաշտերի,
Վոր զո սիրո՛վն ե վարարում:

Խուրճն առաջին Գե՛ղ եմ բերում,
Ո՛վ Առաջնորդ, արել ու լույս,
Տախտոտանում, ծովափերում,
Դու այդարա՛ց հավերժալույս:

Վասկի ընծան մեր արտերի,
Ընդունի՛ր դու, Հա՛յր իմ անդին,
Յեվ թող ծլի ու դալարի՛
Հայրենիքը մեր թանկագին:

Հայրենիքը մեր թանկագին,
Վոր զո սիրո՛վն ե բարախում,
Շտառչում ե վորոտադին՝
Մեր շուրջն հազար բարի՛ք դեղում:

6 սեպտ, 938
(Մոզի)

Ս Ո Ջ Ի Ո Ւ Մ

Յես սեղա՛ն եմ նստում նրա հետ
Յեւ կիսում լուսեղեն հացը մեր,
Շրջում եմ դաշտերով արվալետ,
Յերբ յերգում են փոքրիկ կեռնեխներ :

Նայում ե ժպտալով՝ արտերին,
Ջրերին՝ կարկաչուն ու վարար,
Նայում ե մեր չքնաղ աշխարհին,
Վոր ծաղիկ՛ց վարդերով կարմրալատ :

Նայում ե... Այս փայլուն մեքենան,
Այդ իրե՛նք են շինել քաղաքում,
Յեւ ցնծում ե, ինչպես յերեխան,
Յեւ ժպտում ե խորունկ ու թաղուն :

...Բացվում ե մի դարպաս ճոխնչով,
Գնում ե ժպտալով նա կամաց,
Վառվում են հոռոցներն անխտով,
Յեւ մետա՛ղն ե հոսում շրկացած :

Հոսում ե մետաղն այդ հրազետ,
Գնում ե՝ դառնալու մեքենա,

Վոր ծաղիկ մեր յերկիրն արվալետ,
Մեր աշխարհն առհավետ լիանա՛... :

Յես սեղա՛ն եմ նստում նրա հետ
Յեւ կիսում լուսեղեն հացը մեր,
Շրջում եմ դաշտերով լուսալետ,
Յերբ անուշ յերգո՛ւմ են կեռնեխներ :

1 սեպտ. 938

(Սոչե)

Ե. Ա. ՈՍՏՐՈՎՍԿՈՒ ՏՄՆԸ

Անգուցական կոմյեքիտականի յեվ տաղանդա-
վար գրողի հիշատակին

1.

Այն լալկան ուռին կես ճամբին մնաց,
Առաջ ընթացավ ալտոն սըրընթաց.
Թողեց պարտեղնե՛ր իր ճամբին արադ,
Տնակներ սիրոհն և առուն բարակ.
Ընկավ ասֆալտի ճանապարհը ձեզ—
Զվարթ բաղմության ծովը դեղեցիկ:
Զգուշ թեքվեց այն, բարձրացավ կամաց
Ու ընդոստ կանդնեց մի նոր տան դիմաց:
Յեվ յես՝ սարսուռով յեվ սիրով իջա...
Վառվո՛ւմ եր հեռվում արեին վոսկեջահ
Յեվ ծովի վրա դույններ հեղեղում՝
Հրով լիացած իր կրճեց դեղուն...:

2.

Այս յեղեմնու տակ, ուր մենք անշուքի՛
Լսում ենք կյանքիդ վեպը թարմաշունչ,
Դու, անգուգական իմ դրչե՛լ յեղբայր,
Նստել ես անշուշտ ժամերով յերկար:

Հիշել դառնաղի որերը բոլոր,
Կածաններդ փշոտ, վոլոր ու մոլոր...
Հիշել՝ տառապած դու Կորչադենին,
Քո վահանադործ յեղբորը կրկին,
Բոցավառ մարտերն այն անհայտասար,
Ուր քո դասակարգն՝ հոյակապ մի սար՝
Հաղթությո՛ւն դրեց իր լանջի վրա,
Վոր դարուց ի դար՝ այն միշտ հուրհրա՛...:

3.

Ներսը՝ սենյակում, մի նուրբ լուռթյուն
Իշխում է ասես աչքերով արթուն.
Այտեղ, ասում է, վրդին մարտիկի,
(Վորին սիրում է բովանդակ Յերկիր),
Ինչպես հուրն անշեջ ստորուշանների,
Ապրում է, շնչում, յեվ ելի՛ կապրի...
Յեվ այս տիրական լուռթյան ծոցում՝
Զույգ Առաջնորդնե՛րն են ահա հսկում,
Յեվ ուրախ են միշտ, վոր իրենց շնչով՝
Ծաղկեցիր, դարձար դու քաջակորո՛վ,
Արյունըդ կարմիր՝ շիթ առ շիթ տվիր
Քո Հայրենիքին՝ անպարտ ու անձե՛ր:
Իրենց խոսքերով՝ սիրառատ այնքան,
Այտե՛ղ են նաև Բարբյուն ու Ռոլան,
Այտեղ են նրանք, վորոնք դաշտերում
Վորպես ամանուն հերո՛ս են հանդու՛մ,

Նրանք, վսր դեռ հան, կենդանի յեն, քա՛ջ,
Պայքարով, յերգով գնում են առա՛ջ:

4.

Սարսափից սառած մի աչքի նման՝
Լո՛ւռ ե սեղանին՝ ժամացույցի հիմա:
Դադարե՛ց զարկը սրտիդ զարկի հետ,
Յե՛վ լռեց յերկար, յե՛վ լռեց հայկեա:
Լուռ ե ու հողմած վայլուն մեքենան,
Վսր դրի առավ կյանքիդ աննման
Վեպը լիաշունչ արնոս մարտերի,
Յերազը շողուն՝ գալիք օրերի:—

Մի պահ... ու հանկարծ լուռ յեվ ժպտադին
Սռա՛ջ ե գալիս լուսեղ ծերուհին,
Նա, վսր սիրեց քեզ, կրծքովն իր սնեց,
Բոցեղեն յերգով գիշերն սքսրե՛ց.
Կաթի հետ կրա՛կ խառնեց բորբոքուն,
Կորով ընծայեց քո մանուկ հողուն:
Յեվ Հոկտեմբերյան մարտերի ժամին՝
Ըստասեց տենդոս՝ հյուղակիդ շեմին,
Վսր հաղթանակո՛վ դու վերադառնաս,
Չարից, զերձանքից միշտ ազատ մնաս...

5.

Այցի յեն յեկեկ այստեղ քեզ հիմա՝
Հիշե՛լու կյանքիդ վեպը աննման.

Յեկեկ հարավից, հեռու հյուսիսից,
Մեծ Հայրենիքիդ բոլո՛ր վայրերից:
Յեկեկ եմ յեվ յես... կարտով լեցուն,
Հայաստան յերկրիս հույզերով ցնծուն,
Բերեկ եմ նրա սերը ջերմադին՝
Սառնելու անմար քո զայծառ յերգե՛րն:
Արյունով դրված քո մատյանը թանկ՝
Մտից-սիրտ ջերմին վառում ե կրակ,
Բորբոքում խարույկ մի բոցավարա՛ր,
Տանում դրոհի ու դեպի պայքար...
Յեվ յերիտասարդ սերունդը մեր նոր,
Լենինյան աճող բանակը հզոր,
Քո խիզախության շնչով տողորուն՝
Ապրում ե ահա մի չքնաղ դարո՛ւն:

5 սեպտեմբերի 938

(Սոչի)

Կ Ո Շ Ի Կ Ն Ե Ր

Փոքրի՛կ, փայլո՛ւն կոշիկներ,
Ահա ննջե՛լ է տղաս,
Ահա դիչե՛ր է արդեն
Արծաթաշող ու յերազ...

Յե՛վ դուք նստել եք հանդիսո՛ւ
Բարակ փոշին ձեր վրա,
Մինչե՛վ մանուկն իմ անվիչո՛ւ
Լուսարացին արթնանա՛:

Լուսարացին արթնանա՛
Հագնի կրկին ձեզ սիրով,
Ծուշանի պես շողջողա—
Ցալին ոտար, անվրդո՛վ:

Ըզզա բույրը վարդերի,
Ձըրնդացող կյանքը մեր,
Տեսնի դաշտերը բերրի—
Հայրենիքի լուսաջերմ...

Փոքրի՛կ, փայլո՛ւն կոշիկներ,
Ահա ննջե՛լ է տղաս,

Ահա դիչե՛ր է արդեն
Արծաթաշող ու յերազ:

Յե՛վ դուք նստել եք հանդիսո՛ւ
Բարակ փոշին ձեր վրա,
Մինչե՛վ մանուկն իմ անվիչո՛ւ
Արշալույսին արթնանա՛...

ԿՕ Հունվարի, 938

(Յերեվան)

Յերբ յես ննջեմ քնով հալեա
 Յեւ զառնամ հող ու հիշատակ,
 Գիտցիր, Շահա՛ն դու լուսավեա,
 Վոր իմ սիրտը ջերմ ու բյուրակ —
 Բարախո՛ւմ ե քո հրծքի տակ...

1 Ղեկա. 937
 (Յերեվան)

ՅԵՐԳ ՅԵՂԲԱՅՐՈՒԹՅԱՆ, ԽՆԴՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ՍԻՐՈ

1.

Սեյիդ յեւ Սամեդ, Ոսման յեւ Ռահիմ...
 Գրչի ու յերզի իմ թա՛նկ ընկերներ,
 Դուք յեղբայր հայրի, պայծա՛ռ, մտերի՛մ,
 Ձեզ վողջո՛ւյն, արե՛վ ու բոցավառ սե՛ր:

Ձեզ վողջո՛ւյն, արե՛վ ու բոցավառ սե՛ր
 Գրչի ու մտքի իմ ընկերներից,
 Վորոնք միշտ ձեզ հետ, հյանքով անձնվեր՝
 Մեր դա՛րն են յերգում վեհ ու վիթխարի:

Մեր դարն, վորի դեմ ճրա՛գ են առկայծ
 Պատմության բոլոր դարերը մեկ-մեկ,
 Բլրահների պես յե՛վ վառքիկ, յե՛վ ցած,
 Կըն՛յ են վաղուց հյանքով հողնարեկ:

Ահա փովա՛ծ ե իմ սոջեւ Բաբուն,
 Հզոր, հարածուն մի բերդի նման,
 Թառերի զվարթ յերգով նվազուն,
 Մշուշում հապույտ՝ խորն ու դյուրթակա՛ն...

Ահա պալատնե՛ր արեվի տակ ջինջ,
 Լայն ու լուսավեա փողոցները ձիդ,

Ահա նվաճված բո՛ւխտը Իլիչի,
Յեվ հաղթանակող մարդը յերջանի՛կ:

Ահա յեվ վոսկին՝ հորդառատ ու սեվ,
Վոր հեղեղորեն հոսո՛ւմ է անվերջ,
Յեվ վոսկի հանող բանակները սեգ՝
Յեկած պայքարի՛ ծով լույսերի մեջ...

Իսկ այն պարտիզում՝ Սարերն է կանդնել,
Հրճվանքից ասես դլուխը թեքած,
Հասկերի նման կանաչ ու թել-թել
Հազա՛ր թռռներով նա շրջապատված:—

2.

... Հանկարծ հեռավոր մի ձա՛յն եմ լսում:
Այդ ծո՞վն է խշշում աստղերով լեցուն,
Վո՛չ. դադտադողի յեվ անտես մի սուր
Իմ սիրտն է մի սլահ խոցելով կիսում:
Յեվ ծովը կասսից դառնում է լեղի,
Իառնում ալեկոծ յեվ ահեղաձայն,
Բարձրանում է յեվ հողմը կատաղի,
Վոր սեվ թչնամուն անի ցիրուցա՛ն...

Բայց... մեկնում է նալին տանելով նրանց—
Քսանվեց կոմունար ընկերներին մեր,
Նրանց արծվային թեվերը բանտած,
Դեպի անաստան արևխաչ ու լե՛րկ...

Յեվ վարդից կարմիր արյունը նրանց
Խմբւմ է ավաղն հավետ ծարավի,

Յեվ մնում է նա դարձյալ պապակած,
Վերեվից՝ նայում Արեվն ահալի՛...
* * * * *

3.

Վաղո՛ւց բացվել է ուրը վարդացու,
Վաղո՛ւց շառաչով թնդում է Բագուն,
Վարդը թերթերին ունի արծաթ-ցող,
Յեվ ծովը՝ լանջին՝ ժապավե՛ն վոսկուն:

Ծո՛ւխ է բարձրանում պերճ ամբոցներից—
Նարդիլի առատ մաղբրի նման,
Յեվ կյանքը նորոգ ու վարտալից—
Պճնում է անդուլ յեվ ճար ու ճամբան:

Յեվ թառն ու կիթառ հնչո՛ւմ են դվարթ,
Յեվ նալն ու ջրեք ազա՛տ են հավետ,
Նոր դյուղը՝ հարուստ յեվ արեվազարդ,
Վարար հոսո՛ւմ են ջրանցքներն ու դետ:

Բացվում են դռներն հին դանձարանի,
ՎազիՖ, Ծիղուլին դալիս են հանդես,
Յեվ այս յերկնքում բիլ ու դեղանի,
Փայլո՛ւմ աստղերի նման սրտակեղ...

4.

Սեյիդ յեվ Սամեդ, Ոսման յեվ Ռահիմ...
Յերգի ու խոսքի լմ թա՛նկ ընկերներ,

Դուք յեզրա՛յր հույզի, պայծա՛ռ, մաեքի՛մ,
Ձեզ վողջո՛ւյն կրկին ու բողալառ սե՛ր:

Ձեզ վողջոյն ու սե՛ր իմ սրտից մաքուր,
Կարմիր ու կանաչ մեր Յերեվանից,
Սեվանի սրբախ ջրերից լազուր
Յեւ Ռիլիճանի թալ անտաներից...

Մեր շեռները պես հարձրա եմ հիմա,
Վար ստալինյան վտակեղեն դարում
Ապրում եմ յեվ յես. ձեր յերզի նման՝
Մարտահան, սիրտ յերզե՛ր եմ դրում...

Նույն հացը յեղբոր նման բաժանում,
Ապրում բաղմերանդ նույն հույզերը ձեր:
Մեր ուխտն անխա՛խտ է. չկա՛ր բաժանում,
Ինչքան էլ Փշչան թունաղեղ սձեր:

Կաճի՛, կուռճանա՛ ժողովուրդը ձեր—
Քաղաքում, գյուղում հավեա ժրաջան,
Շուրջը սխեկով բյուրավոր դանձեր...
— Յաչաոը՛ն կրգըլ բու Աղերբայջան:

7-8 փետրվարի, 1938
(Բաղու)

ՀԱՐԱՋԱՏ ՄԻ ՅԵՐԿՐԻ ՀԵՏ

... Յեվ ինչ վոր ցարդ գրույց եր պարգ,
Պիտի դառնա մարգարտի շար:

ՇՈԹԱ ՌՈՒՍԹԱՎԵԼԻ

Կ Ա Ր Ո Տ

Ինչպե՞ս մոռանալ Բորժոմը շքեղ,
Ջրերի շառաչն արծաթահնչուն.

Կանաչը հորդուն ու յերազմադեղ,
Լեռն ի վար վաղող ջրվեժը շաչուն...

Ինչպե՞ս չհիշել ոճածեղ ճամբան—
Ծաղվերի, Յեմի, Բակուրիան տանող...

Ո, քեզ ել, ինչպե՞ս, պե՛րճ Արասթուման,—
Լեռներ, լեռնաբույր շուշաննե՛ր բացվող...:

981, Կեսր.

(Թ՛բիլիսի)

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

... Մե խոսք ունիմ իլքիմագով,
Անգա՛ն արա, ո՛վ աչքիլուս:

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

... Յեվ մտնում եմ դռնով մի ներս—
(Գաղտնարանը իմ խոր հոգու),
Առնում խիճո՞վ՝ այն նվագունն
Ու վոսկիկար քնարըս յես,
Վոր յերգ հյուսեմ քեզ աւտղահյուս,
«Անգա՛ն արա, ո՛վ աչկիլուս»։—

Յերգեմ ինչպես ծովը կապույտ,
Ինչպես ջրերը Ջաղեսի,
Ինչպես պայծառ ցոլքը լույսի,
Անտառներից յեկած թափուտ—
Յերգը վորպես թափջուր՝ ի՛նչ
Խնդավարար յեվ խնդաղի՛ն... :

Թող իմ յե՛րգն ել դառնա ժպիտ
Դառնա նվազ. դառնա վարար
Համերգությո՛ւնն մի բաղմալար
Յեվ խըչչալով լեցնե հոգիդ,
Դու, Վրաստա՛ն իմ վարդալառ,
Դու հրազեղ ու հրավա՛ռ...

Թող իմ ձա՛յնն ել հնչի հարս,
Խոսքե՛ր ասի թող հարագատ,
Ուղիներով արեվադարդ,
Գաղաքներով քո կենսահորդ՝
Թող վոր յե՛ս ել անցնեմ հիժա,
Նո՛ր վրաստան, յերկաթ-դրա՛հ...

Փետրվար, 931

(Թբիլիսի)

Հ Ո Ւ Շ

Այնտեղ անտա՛ռ կար... Թե՛վով Թեթե՛վ՝
 Պարո՛ւմ եր սյու՛քը սարսուղին,
 Սո՛ւլում եր սյու՛քը յերազաթե՛վ,
 Յու՛լում վոսկի ցո՛ւք՝ վերեց Արփին։
 Անտառն յերգում եր խորո՛ւնի, խորո՛ւնի,
 Դառնում նվաղ վե՛հ, ալեծփո՛ւն։
 Անտառն անուշ եր, ինչպես կնդրուհի,
 Ինչպես զարո՛ւնը հաղարարու՛յր...
 Այնտեղ անտա՛ռ կար... Այն հովապար,
 Պերճ ծառերի տակ—յես կարդացի
 Գրքեր իմաստուն յե՛վ լուսաբառ,
 Ինքըս ինձ հետ հաշտ յե՛վ առանձին...
 Յե՛վ պարզեցի թույլ Թե՛վերը իմ
 Ալե՛լի ալրող հողինների,
 Կրակ խնդրեցի, արե՛վ Չերմին,
 Յե՛վ շունչ Ծոթայից—իմ քնարին...
 Վաղ առավոտվա լուսաբացին,
 Անցնում եր կարմիր մեր ալրուձին՝
 Առնաշունչ, անպարտ ընդդեմ հնի
 Մեկնելու պատրա՛ստ...
 Անցնում եր կարմիր մեր ալրուձին՝
 Հեղեղելով միշտ յե՛վ դաշտ, յե՛վ լեռ,
 Այդ նա յեր՝ բանվորն ու դյուղացին,

Վոր պաշտպանության ջա՛հն ե վառել։
 Անցնում եյին թուխ յե՛վ արե՛վիկեղ
 Հողի մարդերը, ճրճնչալեն՝
 Սայլերը՝ բերքով ու հասկաղեղ,
 Բուրավետելով յե՛վ դաշտ, յե՛վ լեռ...
 Ինձ հետ եր այնտեղ իմ քույր Արփիկն
 Իր դարնանային տաղով տարված,
 Շրջում եր, թռչո՛ւմ ինչպես յեղնիկ,
 Ինչպես ժիր մեղսուն՝ ծաղկով հարբած...
 Յես սիրո՛ւմ եյի անչափ կապույտը վառ
 Նրա աչքերի ու բերկրալից
 Նրա հայացքը դարնապայծառ,
 Դյուլթող՝ մանկան պես մի անթախիծ։

Իմ քույրը չկա՛, դարձավ յերա՛գ...
 Բայց յես լսում եմ ահա-կրկին
 Բոցաշունչ յերդն այն մորկավաղ,
 Անցնո՛ւմ ե կարմիր մեր ալրուձին,
 Հեղեղելով միշտ յե՛վ դաշտ, յե՛վ լեռ...
 Այդ նա՛ յե՛ բանվորն ու դյուղացին,
 Վոր պաշտպանության ջա՛հն ե վառել...

(Թրիլիսի)
 1932 թ.

ՔՈ ՇՈՒՆԶԸ

Շըջում եմ հիմա յես՝ իրիկվան
Պայծառ ձայներին ունկընդիր,
Շնչում եմ հիմա յես՝ մողական՝
Քո բույրերը, չքե՛ղ Յերկիր։—

Աքասիան, ճերմակ յեվ որորուն,
Որորվում ե լուռ, հեղանազ,
Աքասիան բոցեղեն սրերում
Բերկրությո՛ւն ե, բյուրեղ յերա՛զ...

Աքասիան թափում ե իմ շուրջը
Աստղային թերթերի փրփուր,
Ինչքան ջե՛րմ ե դալիս քո շունչը,
Յերկի՛ր հարադատ, լուսաբո՛ւյր...

922, ամառ

ԻՐԻԵՎ ԼԻՇԱՏԱԿ

Քեզ մոտ, բլրակին, այն լռարանում—
Անշուք մի շիրիմ թողի յես յերեկ.
Այնտեղ իմ մա՛յրն ե առհավետ ննջում,
Վորին մոռանալ չե՛մ կարող յերբեք։—
Ննջում ե մենա՛կ... Յեվ վոչ մի արձան,—
Մարմարի սեվ-մութ կոթող մի փայլուն
Իր հողաթմբին չդրի՛նք ընծա։—
Բայց, արձանի տեղ, իմ սի՛րտն ե փայլում
Այնտեղ, հեռավոր դամբանին հողե,
Իմ սիրտը, ծաղկած՝ լեռնային շուշան,
Նրա պերճ սրտի լուսեղեն հողից,
Իրբեվ հիշատակ, կամ... բարդի խըչա՛ն։—

922, ամառ

ՅԵՐԳ ՅԵՂԱՅՐԱԿԱՆ

... Իմ քաղցր Սափաքքվեյա, յես
լսում եմ քո սրտի հրեմլանքի ձայ-
ները:

Ա.Վ. ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

1.

Դո՛ւ, սլաշժառանուն Շոթայի յերկեր,
Դո՛ւ, յերջանկալի ու ժիր ժողովուրդ,
Յես հիշո՛ւմ եմ քեզ կրկին ու կրկին.
Քո արեմբը վառ ու յերկինքը լուրթ՝
Բույր, յերանդ տվին մի ոք իմ յերգին:
Կապտավառ, հսկա ժապավենն ինչպես՝
Շողո՛ւմ են ահա ջրանցքները քո,
Յե՛վ զավակներիդ հուժկու սրտի պես,
Լույս առավոտից մինչե՛վ յերեկո՝
Վառվո՛ւմ են հսկա հնոցները քո...

2.

Քո ջերմին ծոցում ծնվեց մի ոք Նա՝
Առաջնորդը մեծ—դրո՛շ հաղթության,
Քո կաթով անվեց թանկագին Սերգոն,
Վորն կսկիծով հանձնեցինք մահվան...

Յես սիրո՛ւմ եմ քեզ, սիրելի՛ յեղբայր,
Յե՛վ հրճվում անչափ, յերբ աճում ես դու,
Թող կյանքըդ լինի հավերժ ու անմար,
Բերքըդ լիառատ յե՛վ որքդ խնդո՛ւն...

1937 թ. փետր. 23

(Յերեման)

ԾՈՎԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

...Ծովն ինձ շատաչում յերգե՛ր ընծայեց,
Ունկընդիր դարձավ իմ խոսքին անկեղծ:

Ծ Ո՛Վ...

1.

Ծո՛վ, ծափերով ու ծիծաղով,
Ծո՛վ, ծավալուն ու խշշալից,
Ծո՛վ, հորձանուտ ու նաղերով,
Դու հիացնո՛ւմ, դերո՛ւմ ես ինձ:

Հայրենիքիս նման անպարտ,
Հայրենիքիս նման հզոր,
Յուրյըլո՛ւմ ես դու տիրարար—
Քո ջրերով լույծ ու լազուր...

Արե՛վն ե վառ վրադ շրջում
Պղնձափայլ վահանի պես,
Ու նավաստին յերգով հնչուն—
ձեղբում ջուրը քո փրփրաբե՛ց:

Շուրջըդ լեռներ, դաշտե՛ր բերքով,
Ուր մարդն ուրախ ու յերջանիկ՝

Ապրում ե նոր, զվարթ յերգով,
Սիրտը անամպ — ինչպես յերկէնք...

2.

Ծո՛վ, ծիծաղով ու ծափերով,
Ծո՛վ, ծավալուն ու խշշալից,
Ծո՛վ, փրփրադեղ ալյակներով,
Դու շողշողո՛ւմ, գծրո՛ւմ ես ինձ:

Ուժըդ հզոր՝ խո՛րն ես թաղել
Քո ջրերում լեռնակուտակ,
Ինչպես մենք ենք լուռ անթեղել
Ուժը հզոր՝ մեր կրծքի տակ...

Ո, ծա՛ռս կելնի այդ ուժը վեհ,
(Թե հարձակվի Գայլը հեռվից),
Կը բարձրացնի բռունցքը վեր
Ու կը հորդի՛ շառաշալից...

3.

Ծո՛վ, ծափերով ու ծիծաղով,
Ծո՛վ, մոզական ու խշշալից,
Ծո՛վ, վարարուն ալիքներով,
Դու կյանքի պես գերո՛ւմ ես ինձ...:

30 հուլիսի, 937
(Ղբիմ—Կոկթեբել)

Ո Ր Ր Ե Ր Գ

Ննջի՛ր, մանկի՛կ իմ դեռատի,
Ննջի՛ր, դեշե՛ր ե կապույտ,
Հայրըդ խիղախ մի նավաստի—
Ծո՛վն ե մտել ծփանուտ:

Հայրդդ կարճի՛ր մի նավաստի—
Մեր ջրե՛րս ե հսկում միշտ,
Ննջի՛ր, մանկի՛կ իմ դեռատի,
Արտույտի պես դու անվիշտ:

Վոսկի մաղիդ մատաղ մաման,
Վոսկեժպի՛տ իմ մանկի՛կ,
Թե՛վերդ շո՛ւտ թող զորանան,
Դառնան յերկաթ, դառնան պի՛րկ...

Ծովից հսկա՛, ծովից ել մե՛ծ
Քո հայրենիքն ե ազատ,
Քեզ Հոկտեմբե՛րն այն ընծայեց,
Ննջի՛ր, մանկի՛կ հարազատ:

Հարուստին եր, մերը չե՛ր այն,
Աբյան գնո՛վ խլեցինք,
Հիմի մե՛րն ե, մե՛րն ե միայն,
Ննջի՛ր, պայծա՛ռ իմ մանկի՛կ:

Չե՛նք տա մի թիղ՝ մենք թշնամուն
Մեր մեծ հողից սրբազան,
Ննչի՛ր, ծաղի՛կ իմ սիրասուն,
Մատա՛ղ ուժիդ քո մաման...

1 ոգոստ. 937
(Ղրիմ—Կովթերել)

Պ Ի Ո Ն Ե Ր Ն Ե Ր

Դո՛ւրս են թափվում աշխուժով,
Յերբ հնչում ե վողն ուժգին,
Ու շար ի շար, դեպի ծով
Յե՛րթն ե նրանց հրճվադին...
Աչքեր ունեն սեվ ու բիլ,
Ջրից դալար թարմ հասակ,
Մտքով մաքուր ու անբիծ—
Քայլում դասակ առ դասակ:
Յեվ ցնծության ցո՛ղն ե զով
Նրանց ճակտին շողչողում,
Վաղն ել պայծառ յերազով՝
Ծովի նման շողչողուն:
Յերգը նրանց բոցավառ՝
Խարույկի պես ծովափին
Գնլարվո՛ւմ ե անդադար,
Հորդում կրկին աւ կրկի՛ն...
Յեվ ազամա, իմ աչքից
Յերկու շիթ ե կաթում տաք,
Մանկություն իմ թախծալից,
Դո՛ւ, տրամադո՛ւտ հիշատակ,
Յես հիշո՛ւմ եմ քեզ նորեն...
Տատասկներով թունավոր՝
Դու խոցե՛լ ես դառնորեն
Իմ մատաղ սիրտն ամեն՞ որ:

Շիրմիդ վրա հեռանիստ՝
Քար եմ դրել յես վաղուց.
Ննջիր այնտեղ դու հանգիստ,
Հյուսիսակիս պես հինավուրց...
Մանուկներն այս թարմաչունչ,
Ստալինյան սերունդն այս՝
Ծովի նման շտաչուն,
Թովում են ինձ հանապաղ,
Նրանց հրո՛վն ե վառվում
Բանաստեղծի սիրան իմ խոր,
Ու նրա՛նց եմ յես ձոնում
Յերդն իմ գրչի՝ լուսածո՛ր...

Յ1 հուլիսի 1937
(Ղրիմ—Կոկթեբել)

Ծ Ո Վ Ի Ն Ե Տ

Լուսամուտիս տակ անդադար
Գիշերն ամբողջ դու խըչչում ես,
«Արթո՛ւն ես դու,— ինձ ասում ես,—
Ի՞նչ ես յերկնում, պոետ յեղբայր.
Յերդի՛ր կրկին դու խանդավառ,
Մեր բեղմնավոր այսորը տես,
Յեվ քո մտքով պայծառատես
Ու ջնարով բոցավարար—
Մնա մաքուր յեվ ամբասի՛ր:
Նրանք, վորոնք սեվ յերազում
Լոկ մահ էյին միշտ յերազում
Մեր հոյակերտ Յերկրի մասին՝
Փըշրվեցին ահով, մահով,
Ժողովրդի ահե՛ղ կամքով...
Թողին նրանք մոխիր միայն,
Ոձազալար սեվ—հիշատակ՝
Պորհրդային արեվի տակ...»

Լուսանում ե հովիտը լայն:
Արձանն ահա Առաջնորդի,

Նա, վոք յեւած վերջին մարտի,
Առաջնորդում և անվարան—
Բանակը մեր յերկաթակովի՝
Պերեկոպլից նո՛ր Պերեկոպ...

29 հուլիսի, 937
(Ղրիմ—Կովթերեւ)

Բ Ա Ղ Ջ Ա Ն Ք

Ծո՛վ, կապտավառ հսկա՛ թռչուն,
Թող վորոտա՛ յերգըդ հնչուն:

Ձե՛մ սիրում քեզ, յերբ քնքշադին
Մըրմնջում ես քո ալիերին:

Մեր դարն ահեղ ու շառաչուն՝
Գոռ պայքարի՛ յե մեզ կանչում:

Լուսնի թավիչ անըջանքով
Ո՞վ և քնած տանն անխռով...

Բիլբառոյից մինչ Մալապա—
Ժողովուրդն այն հերոսական

Ծառացե՛լ և վոսոխի դեմ,
Յե՛վ վոզեչունչ, յե՛վ խստադեմ:

Յեվ սրինդն ու սերենադան
Հանձնած մի պահ մոռացութ՛յան—

Ընդդեմ վարձկան Ֆըրանկոյի,
Ժանդ մայրերի, անարգ մահի՛

Ճակատում ե նա գունդ ի գունդ՝
Առնաբազուկ յեվ աննկո՛ւն։ . .

Ծո՛վ, կապտագեղ հսկա՛ թռչուն,
Թող վորոտա՛ յերգըդ հնչուն։

Ու թող հասնի շունչըդ նրանց—
Յեղբայրներին իմ փառապանծ,

Վեր քո յերգով հաղթաշառաչ—
Նրանք անվերջ դնան առա՛ջ։ . .

10 որոտ. 937

(Ղրիմ—Կովթերել)

Վ Ա Յ Ե Լ Ք

Հազած կապույտ շղարշ շողուն—
Ծո՛վն ե, ծո՛վն ե շքեղ շողում։

Մաքուր ե այն, սրտի պես խոր,
Ճաճանշաղեղ յեվ լուսավո՛ր։

Հասակն իրենց՝ լեռները պերճ—
Որորո՛ւմ են ջրերի մեջ։

Յեվ ալյակներն հոծ ու խըղչան,
Մերթ ծաղկում են ինչպես շուշան,

Մերթ փըրվում, դառնում անհետ՝
Անըջափայլ ու լուսավե՛տ։ . .

Ու մեր նավակն ահա սահուն—
Սլանում ե դեպի հեռո՛ւն։

Տանում ե այն՝ խորհրդային
Պայծառ խոսքի գուսաններին։ . .

Յեվ ծովի հետ՝ շքեղ, շողուն—
Մեր յերջանիկ սի՛րտն ե շողում։

12 որոտ. 937

(Ղրիմ—Կովթերել)

ՀՈՎՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀՈՒՇ

Կոհակներդ ձայնը հեռվից,
 Ծո՛ւլ, հնչում ե իմ ականջին,
 Դեռ թով՛ում են դույներդ ինձ՝
 Յերազներիս պես առաջին:
 Յերդըզ զվարթ ու դյուլթական՝
 Վորոտո՛ւմ ե դեռ տիրաբար,
 Ու հովվի պես մի լեռնական—
 Լսո՛ւմ եմ քեզ, ծո՛ւլ իմ յեղբայր:
 Լսում եմ քեզ ու յերազո՛ւմ
 Նավակներդ անըջաթեի,
 Յերբ մի խորին ու նո՛ր հուզում՝
 Փոթորկում ե ծով ու յեթեր:
 ... Ձյուն ե իջնում մեծափաթիլ՝
 Հոկտեմբերյան Պետրոզրադում,
 Ու ծաղիկներն հազարաթիլ՝
 Փողոցներն են լուսազարդում:
 Նեվան դանդաղ ու հորդահոս
 Ընթանում ե կոհակ-կոհակ,
 Ինչպես անծիր ու դորշ ակոս—
 Գնում— սուղվո՛ւմ յերկնքի տակ:
 Յեվ մարդկային հեղեղն ահա,
 Մշուշասքող փողոցներից
 Մժոլնի՛ յե հոտում անահ—
 Ալիքներով վորոտալի՛ց...

Ուր արտակարգ նիստ ե, դո՛րբ
 Վոտքի յեյած ժողովրդի,
 Ու վիթխարի այդ շենքի մոտ,
 (Սյնքան նման հսկա՞ բերդի),
 Խարույկնե՛ր են վառել ուրախ—
 Պահակները Հոկտեմբերի:
 Յեվ չորս կողմից բացած յերախ,
 Զրահապատն աղմկալի—
 Սպասո՛ւմ ե ահա արթուն

.
 Վերը՝ հսկա մի դահլիճում,
 Խոր շշուկ ե անցնում հանկարծ
 Ու սրտերին սարսուռ բերում,
 Ինչպես անծիր մի լուսաբաց:
 Հետո հանկարծ յեվ վորոտով
 Պայթում ե հորդ մի ծափողջո՛ւյն,
 Յեվ ներկաներն հիացմունքով
 Վողջույնում են այն ջինջ մարդուն,
 Վոր յերեկո՛ւմ ե աղթաքայլ:
 Սրտում հրդեհ ուրախության՝
 Նա համարձակ յեվ անայլայլ
 Հայտարարում ե վճռական.
 «Իշխանությունն ամբողջ յեկրի՛
 Բանվորների, ղինվորների
 Խորհուրդների՛ն.
 Յե՛վ հաց, յե՛վ հող, յե՛վ հաշտություն».

. »

Այդ Լենի՛նն ե դալիս հանդես՝
Հանուն կյանքի, արդարության,
Հանճարովն իր պայծառատես՝
Առաջնորդը՝ Հոկտեմբերյան.
Նա, վոր զինեց բոլոր մարդկանց—
Ընչազուրկ ու անտխեվան,
Ու արնավառ դրոշ պարզած՝
Ուղի՛ դժեց նոր մարդկության:
Ու Նրա հետ, վորպես ընկեր,
Մեծ զինակից հավատով լի՝
Քայլեց անդուլ և անվեհեր՝
Պողպատակուռը—Մտալին...
Հավատարիմ՝ իր Յերդումին,
Ժողովրդին՝ անպարտելի,
Նա մեզ բերեց սոցիալիզմի
Պերճ դաշտերը յերջանակալի՛:
Հացով, հողով ու լիությամբ,
Իշխանությամբ Խորհուրդների,
Մեր Նալն ահեղ, մերկաթափ՝
Նորոգ ափե՛ր դեռ կըբերի—
Վողջունեկու համար ցնճուն
Կոմունայի ոբը պայծառ,
Մարդու անպարտ ազատությունն
Ու աշխատանքը փրկարա՛ր...:

1-8 հոկտ. 937

(Յերեվան)

ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ԼԵՏ

Այս թխահեր ուկրայնացին,
Վոր մի ձեռքի կեսը չունի,
Բարեկամն է իմ սրտազին,
Քաղցրը յեղբա՛յրն իմ արյունի...
Այստեղ՝ նստում ենք ծովափին,
Դիտում ջրի խաղաղ զվարթ,
Խաղաղավետ հանդչոզ Արփին,
Սուին՝ փարթամ ու հրազա՛րդ...
Պատմում է նա հուշերը թարմ՝
Հոկտեմբերյան կուլի մասին,
Նվադում է ասես մի թառ՝
Ալյակների հետ միասին:
Յեվ հիշում է նա Շչորսին,
Այդ լեզենդար, զորեղ մարդուն,
Անձնանվեր այդ հերոսին,
Բնած սրահին անդամ՝ արթուն...
Յեվ վառվում են աչքերը թուխ,
Արեվն ինչպես մայրամուտի,
Ու հայացքովն իր խորամուխ՝
Տեսնում է նա յեռքը մարտի...
* * * * *

Յերբ իջնում ե մութը թեթեւ,
Յեւ թողնում ենք ծովափը մենք,
Կարծես մեզ հետ քայլում ե դեռ
Ուկրայնական հերոսը մեծ:

31 ոգոստ. 938

(Սոչի)

Ս Ի Կ Ա Ր

Ծովափին նստած՝ վառում եմ յես զեղ
Յեւ իմ հանդստյան ժամը վայելում.
Ծուխը՝ կապտավուն ալյակներէ պեռ՝
Գնում ե հանդարտ յեւ հուշիկ ցնդում:

Ուռչում ե կուրծքն իմ ծովի պես անծիր,
Չարկում ցնծության ծննդանն՝ ր զվարթ,
Յես՝ խորհրդային մի քաղաքացի,
Յես՝ պոետ զավակն իմ Յերկրի անպարտ...

Վորտե՞ղ ե այսպես մարդը հրճվալից,
Յեւ վրձնը յերկնի տակ կյանքը բազմաճեմվ՝
Ստեղծվում ե հորդ ու շառաչալի՞ց.
Վորտե՞ղ կա այսքան լուսասփյուռ արեւ:

Այսքան ուժ բազլի, մտքի ու դենքի,
Այսքան սավառնակ—պողպատյա թռչո՞ւն,
Անձնվեր հերոս՝ անդին, թանկադին,
Այսքան պատանի ու ծիծա՞ղ հնչուն...

Վաչ վոք չի՛ սարսի, զեղ, ո՞վ Հայրենիք,
Հսկա բերդերիդ դռների վրա

Դրեւ ենք ահա պողպատյա կնիք,
Բացել հաղթութեան դրոշ հուրհրան...

Ծովափին նստած՝ ծխում եմ յեռ քեզ,
Սիկա՛ր հեշտաբույր յեվ անրջաթել,
Ծուխը՛ կապտացու ալյակներէ պեռ՝
Նրբին նազերով որորվում ե դեռ:

Դ սեպտ. 933
(Սոչի)

ՅԵՐԵՎ ԱՒԳԵՐԳ

Ա.

ԺԱՄԱՑՈՒՅՑԸ

1.

Ներքեվում ձո՛րն և հսկա՝
Ահեղագոչ ջրերով,
Կաղնիներով աժղահա,
Ծագիկների բուրմուռերով:

Գալիս և նուրբ սրնդի
Արծաթանոթ մեղեդին,
Սիրտը լցնո՛ւմ դարունքի
Դյուժանքներով կաթոռին:

Սիրտը լցնում յերազով,
Շուշաններով ցնծության,
Յեվ յերզո՛ւմ և սյուրբ գով՝
Մոճիների հեա բուրյան:

Հեռում գալաը ցորենի,
Վոսիկհասակ հարսի պես,
Բլբակի տակ զեղանի՝
Փողփողո՛ւմ և զերատես:

Աշխատանքի յերգը մեծ,
Թեւիւրը բաց ու արձա՛կ,
Ալիքներով հողմածե՛ծ—
Խըշրտո՛ւմ ե գերթ ծովակ...՝

Իսկ վերելում՝ ժայռեղեն
Գորշ—դեղնավառն բարձունքներ,
Ուր արեգակն՝ հրեղեն՝
Շողացնում ե նիզակնե՛ր

Բյուր ծերպերում, ժայռերում,
Գեղնաթախած՝ թփի ծոց,
Ոճերի խոր բներում,
Անձալներէ դռնից՝ գոց...

2.

Վերելի գորշ-դեղնավառն յեկ ժայռեղեն բարձունքում,
Ուր իրիկունը անս փռում ե նուրբ պատմութեան,
Վորպէս կարմիր, ժիր պահակ՝ մի պատանի՛ր յե շրջում,
Մտքով արթուն ու զղուշ՝ մի կոմյերիտ պահապան:

Սեղ ու պայծառ աչքերով՝ նայում ե նա շուրջը իր՝
Մերթ չարիւղով լեռնային կատարները վեթիսարի,
Մերթ հիշելով լայնարձակ Հայրենիքը մեր անձիւր,
Վոր սյուններով տասնըմեկ՝ ամբո՛ց ե մի անտոխիկ...

Յեկ նստում ե նա մի պահ աթոռածեկ այն քարին,
Վորի շուրջը՝ բրգածեկ կրկին ժայռեր են կանգնած,

Ու լռանթարթ հայացքով՝ նման լարված աղեղի,
Անդուլ հսկում ե սահմանն՝ հորդ դետո՛վ մի բաժանված:

... Կարծես ստվեր յերեկաց, թանաքի պես դարձավ մուգ,
Հետո զգուշ յերեբաց յեկ կծկւղեց քարի տակ...
Յեւով Յոլակն իր տեղից, առաջ անցավ կամացուկ,
Սրտում կըրակ բորբոքուն, անվարան ու համարձա՛կ:

Բայց հետ դարձավ դարմանքով՝ բեղվինն ինչպէս միրաժից,
Ու նստելով նույն քարին՝ հիշեց գլուզակը իրենց,
Հիշեց պարտեղն ու գետակ, հիշեց նանին ժիրաժիւր,
Հիշեց նրանց, վոր արտում շե՛ղջ են կանգնել յերկնամերձ...

Հաց ե թխում լույսի պես՝ մայրըս հիմա,—մտածեց,
Ո, Արուսյակն ու Աստղիկ ջուր են բերել սառնորակ...
Թարմ հացի բո՛ւլրն եր արդոք հովը թեկովն իր բերեց,
Կտրելով ճար ու ճամբա, կանաչ անտառն ու պուրակ...

3.

... Յեւով Յոլակը նորեն, ցրեց մշուշը մտքի,
Ցրեց ամպը յերազի, դարձավ պայծառ լուսաբաց,
Հաղավ զրահ քաջութեան, հերոսութեան ու փառքի,
Ու լեռնային թարմ ողով կուրծքը լցրեց նա հանկարծ...

Հիշեց հեռուն՝ Հեռավոր—Արեւելյան մեր անպարտ
Մարտիկներին այն բոլոր, վորոնք կանգնած սահմանում,
Կուրծք են տալիս թշնամուն՝ տիկ յեկ գիշեր քաջաբար,
Յեկ խորույկի պես բորբոք՝ մարտի ժամին բաղմանում:

Գաղտնի անցավ սահմանը ճապոնական զորքն յերեկ,
Թույն ու արյուն թափելու հերկած հողի վրա մեր,
Սակայն կերավ, լա՞վ կերավ... ել չե՛ փորձի նա յերբեք...
— Վողջո՞ւյն սրտից իմ ջերմին, ձեզ, իմ զենքե՛ր՝ ընկերներ:

4.

Միթե՞ ստվեր չե՛ հեռվում՝ հողի վրա մեր արդեն:
Ուրվական է դա մարդու՝ կասկածելի, սեփասել,
Ի՞նչ, ուղու՞մ է անպատիժ անցնե՞լ սահմանը մեկեն,
Քնած՝ գտնել ինձ հիմա, յե՛վ հեշտ ամեն ինչ մարտե՞լ...

Յե՛վ շտապով ահանջն իր Յուլիան հողին փակցրեց,
Դարձավ լարված զսպանակ, յե՛վ ուշադիր, յե՛վ աշխուժ,
Տեսավ արձանը հզոր Առաջնորդին՝ այնքան մե՛րձ,
Յե՛վ դաշտերից հայրենի՝ խլեց կտրով, խլեց ուժ:

Մտի արագ զարկի հետ՝ անցավ ըստն հինգերորդ,
Յե՛վ կասկածը Յուլիան դարձավ արդեն իրական,
Յերբ մի ժայռի յետեվից դուրս սողաց մեկը ընդոստ,
Մթնշաղում նրբալույս՝ ցյվից հանց սե՛վ ուրվական...

...Արձագանքե՞լ... կրակե՞լ... սարսա՞փ ազդել փոստիին...
Մոտ է սահմանը ահա՛, «վորսը» հանկարծ կթռչի...
Հարկավոր է կենդանի հանձնել նրան մեր պետին,
Ու թող մարուր մնա դեռ զնշակը բիւ—արճիճի...

5.

Տազնապարհից հրճվանքով՝ պոստում Յուլիան սպասեց,
Անցան ժամեր համրընթաց—դանդաղասահ կարավան.
Մինչև մթին կերպարանքն արդե՛ն, արդե՛ն մոտ կանդնեց,
Ինչպես դժնի մի տատասկ կամ հելուզակ գիշերվան:

Թափով թռավ տեղիցն իր՝ քաջ, կոմյերիտ պահակն այդ,
Թողնելով պոստը մի պահ՝ ընկավ մարդու յետեվից,
Յե՛վ աստղավառ գիշերում հնչեց նրա ձայնն հպարտ,
Հնչեց համառ ու հատու, կայծակի պես շանթափից.

«Կա՛նչ առ, անշարժ, ո՞վ ես դու...» յե՛վ կանչի հետ
միասին՝

Հրազնի փողը վառ—ուղղեց նրա դեմն իսկույն.
Յե՛վ թշնամին այլայլված նայեց նրա յերեսին,
Նայեց դողով, ու վախից, դարձավ կարծես հողադույն:

— Յես... հենց այնպես... սխալմամբ ընկա այստեղ,
սիրելիս,

Յես մի տուրիստ եմ միայն... ուրիշ յլոչի՛նչ, հավատա՛,
Յես կղանամ... թույլ տուր ինձ, յե՛կ վստահիր դու
խոսքիս,

Յե՛վրոպացի յեմ, աղնի՛վ, յե՛վ... դավակնե՛ր ունե՛մ տան...

— Ձե՛կ հավատալ չե՛մ կարող... ջննությունը կպարզի...

— Կարո՞ղ եմ ձե՛կ նվիրել այս ակնավառ մատանին.

Զեր ապագա ամուսնուն, գիտե՞ք, այն շա՛տ կտաղի...
— Ստո՛ր,— գոչեց զայրույթով հայրենասեր պատանին,
Յեվ անվարան ու արագ տարավ նրան լեռն է վար,
Անակնկալ վարպետ մի՛ հանձնելու շուտ էր պետին,
Կովի դաշտից անարյուն, վարպետ կոված մի ավար...
Յ.

Ներբեվում ձո՛րն է հսկա՝
Ահեղագոչ ջրերով,
Կաղնիներով արեվկա,
Ծաղիկներէ բուրմունքով:

Գալիս է նուրբ սրնդի
Արծաթածոր մեղեդին,
Սիրտը լցնո՛ւմ դարունքի
Յերազներով կաթողին:

Սիրտը լցնում դյուրթանքով
Ու վարդերով ցնծության,
Յեվ պարո՛ւմ է սյուրբ զով՝
Սոճիներէ հետ բուրյան:

Իսկ վերեվում՝ ժայռեղէն
Գորշ-դեղնավուն բարձունքներ,
Ուր արեգակն հրեղեն՝
Շողացնում է նիզակնե՛ր

Բյուր ծերպերում, ժայռերում,
Դեղնածպիտ թիլի ծոց,
Ոճերի խոր բներում,
Անձալների գոնից զոց—

Յուրան հսկո՛ւմ է արթուն,
Թեվին մի նոր ժամացույց,
Վոր սրտի պես զվարթուն՝
Բարախո՛ւմ է հողեցունց...
Յեվ անդրանիկ այդ բնծան
Լցնո՛ւմ է սիրտը նրա՝
Հպարտությամբ անսահման,
Վոր այլ յերկրում՝ դեռ չկա՛...
17-23 ոգոս. 938
(Սոչի)

Բ.

Մ Ա Յ Ր Ը

Թռի՛ր, այ ի՛մ յերգ վորպես գանգի ճայն,
Այնտեղ ուր անարգ շղթային գամված
Ըմբոստ հոգիներ՝ անեա՛ղթ, մեմ-միա՛յն
Ջերմ յերագում են կյանքի լուսաբաց...
Ա.Լ. ԾԱՏՈՒՐԹԱՆ

1.

Այն քարափի ստորոտում,
Դանդաղասահ դետի ափին,
Տո՛ւն եր դառնում արդեն արփին՝
Համբռնով լույսն իր արտում...
Չեկա՛ն կանայք յերիտասարդ,
Ձո՛ւր ըսպասեց ջուրը նրանց,
Ու վոչ մի մարդ չբռնեց,
Վոչ ել լսվեց յերգ մի զվարթ:
Միայն դանդերն Անդելյուսի
Հեծկլտացին հեզ սրտի պես,
Ու մի ասուպ արծաթադես-
Հանդավ լռին ու մեկուսի...
Ընկան դողով՝ վոսկեղեղին
Տերեվները հատիկ-հատիկ,
Կարծես անտես մի գերանդի
Ըսպառնում եր ահա կյանքին...

Մի թախծե՛րդ սուրեց լեռնաշունչ քամի՛ն,
Ծեծելով դռներն ինչպես մուրացկան...

Իջավ յեվ գելշերն ամպով քողածած,
Ծածկեց դյուրը վողջ, հյուղական այն թափուր,
Առկայծ ճրագի բոցի տակ նստած՝
Պարկն եր զբքբու՛մ ծերուհի՛ն ախուր:

... Ահա այն դուրպան՝ հյուսած իր ձեռքով,
Մի շապիկ... կարմիր արյունով ոծուն...
Մա եւ կոշիկը՝ կարված խնամքով,
Մի տոպրակ փոքրիկ՝ դրքքերով լեցուն...

Յեվ սերտը փլվե՛ց դարնան ձյունի պես,
Աչքերից հեղեղ իջավ վարարունձ,
Ու մոր սրտարուղի խոսքերով հրկեզ—
Նա խո՛րն անխճեց դադան թշնամուն:

Ձբացավ հանկարծ ամպը ախրության,
Արցունքը սրբեց ասես իր վորդին,
Անութին դրած դաղտնածածկ մի բան՝
Ճանապարհ ընկավ նա կես գելշերին...

4.

— Եհե՛յ, տ՛վ ես դու,— պահակը ձայնեց
Մուգ—մթնշաղում մոտեցող կնոջ:
— Յես Սալբոյի մա՛յրն եմ,— պատասխանեց
Ծերուհի՛ն զրտնած ու հոգնադողով:

Գիշերվա պարոնն ի՞նչ ե, դխտե՞ս դու:
— Յես ի՞նչ իմանամ... բալի՛կ իմ աղից,
Դու ձեր շտաբի ճամբեն ինձ ցույց տու,
Վոր նանը պետին յերկու խոսք ասի:

— Ըստասի՛ մի քիչ, կա՛ց, առաջ չդա՛ս,—
Պատասխան ավեց պահակը ըղղույշ:
Ու բոցին դարձավ տես մի յերազ,
Վոր չի՛ վերջանում քնիդ մեջ մշուշ...

Բայց ահա... արդեն դալիս ե մի մարդ,
Իբրև մի ծանոթ, վստահ ու արագ,
Սալբոյի նման ասես հարազատ,
Գլուխը խոշոր, հասակը բարակ:

Ուզում ես տեսնել շտաբի պետի՞ն,
Իտի ի՞նչու համար, մայրի՛կ, ի՞նչ գործով...
— Սալբոյի մա՛յրն եմ,— կրկնեց ծերուհի՛ն,—
Թող ինձ ընդունի նա մի բուպեյով...

5.

Ու նե՛րս դնացին: Լուսաջերմ սենյա՛կ:
Սեղանին՝ դույն—դույն քարտեղներ փռած:
Վիտինե Ռոխոն նստած դլխահակ՝
Իննում եր, հաշվում... բայց յերբ իր դիմաց

Տեսա՛յ ծերուհուն՝ մի վայրկյան անխոս՝
Մոտեցա՛վ, ժպտաց, վողջունեց սիրով,
Նայեց ճախատին նրա բյուրահաս,
Ու խնդրեց նստել խիստ զուրզուրանքով:

— Գիտե՛մ, վորդե՛ր՝ ջան, ըզբաղված ես շատ,
Յերկար չե՛մ նստի քեզ մոտ յես հիմի,
Ո՞վ է ձեզանից մեր սրտւմ ազատ,
Յերբ զուտն է թակու՛մ շուրջը թշնամին...

Իմ Սալբոն նրա ձեռքովը ընկա՛վ—
Հաղի՛վ բռնորած քսանհինգ զարուն,
Բայց յես չդարձա՛ խենթ ու խելագար,
Յերբ տեսա նրա շապիկն ու... արյո՛ւն...

Արցունք թափեցի յես դստն ու աղի,
Սիրա՛նս խորովեց մի այրող շամփուր,
Անչափ կարոտած մի չոր դադաղի՝
Նայեցի վորդուս նկարին՝ տխուր...

Նայեցի... իսկ նա կարծես ինձ ասաց.
«Մի՛ վողբա վորդուդ քաջության վրա,
Թող քո թշնամի՛ն դստնա վողբասաց,
Իմ անունն հանց լույս՝ պայծա՛ն կը մնա...»

Լուեց ծերուհին: Յե՛վ հետը բերած
Կապոցը քանդեց իր սրտի նման,

Ու Դուրբեայան վառ հույսով հարբած՝
Հանեց կիսամաշ մի լավ վտանաման:

— Վխտինե՛ Ռոխո, իմ վորդո՛ւն եր սա...
Դեռ ամուր ե, տե՛ս, թող ուրի՛շն հազնի,
Հազնի ու կտրի մեր գաշտերն ու սար՝
Թշնամու արնոս աչքերը հանի՛ր...—

Ասաց Սալբոյի մայրը քինալի,
Ու վոտքի կանգնեց թեթեվցած սրտով,
Լցված ժրությամբ մի զարմանալի,
Առած մայր հողից յե՛վ կամք, յե՛վ կտրով:

Յե՛լավ յե՛վ տեղից Վխտինե Ռոխոն՝
Ստրսուսով, սիրով, հարգանքով լեցուն,
Յե՛վ խոր հուզմունքից մի վայրկյան անխոս՝
Համբուրեց ձեռքը մորն այդ դուրցազուն:

— Կը հազնի՛, մայրիկի,— հետո նա ասաց,—
Քո պատվերը սուրը՝ կկատարե՛ր նա.
Ու մի առավոտ՝ վարդերով բազված՝
Վերջին հաղթությամբ նա յե՛ս կդառնա...

Այն քարավիթ ստորստու՛մ,
Գարնան վարար դեպի ավին,

Մա՛յր Եր մանու՛մ վոսիկ արփին—
Հավաքելով լույսն իր սրտում...
Ծաղիկէլ եյին անդալուզյան
Դաշտերը ծիւ ու ծաղիկունքով,
Ու հողն անհուն մի յերկունքով
Բողբոսում եր ամեն վայրէջան
Ժիր մշակին; վոր դտանա շուտ,
Հերիկ կուրծքն իր՝ ախոս-ախոս,
Սերենադան արծաթաճոս՝
Անցնի-հոսի՛ շուրթերից շուրթ...
Մահան չկա՛ր մշակը դեռ,
Կովո՛ւմ եյին ամենուրեք.
Մայառնակներն ուրեք-սէրեք
Թափում եյին կրակը ջեռ...
Բողբոսում եր յեվ անհամբեր,
Արթուն ժամին ու յերազում,
Մալրոյի մայրն իր հյուղակում,
Թե յե՞րբ պիտի ավետարեն
Հանի հեռու ճամբաներից—
Հաղթանակի լուրը բերի.
Ու կիթառի ձայնը նսրից
Խի՛նդ հաղորդի իրճիթներին...

Ոգոստոս, 937

(Ղրթիմ—Կոկիթերել)

Գ.

ՎԵՑ ՆԱՐՎԱԾ

— Փոթորիկն անեղ թող պայթի՛ ուժգին:

Մ. ԳՈՐԿԻ

... Սառու-Շիւղսի քաղաքացի Պլտեր
Պարկեան այն տասներհինգ հազար անգլիացի
յերեխաներից ե, վորոնք շարունակ յեն-
թարկվում են այդ բարբարոս պատժին:

Թերթերից

Մտածո՞ր ու տխրազեմ՝
 Պիտերն առավ պայուսակն իր,
 Պետք է դառնար նա տուն արդեն,
 Գուցե չերտ մ'ի հաց ու պանիր
 Մայրիկը տար այսօր իրեն,—
 Մտածեց նա յերանորեն...

Առավոտյան՝ նա խոստացավ,
 Իրեն քաղցած ճամբեց դպրոց,
 Բայց ճարահատ՝ խիստ լաց յեղավ
 Խուլ տնակում անձրեվակոծ.
 Ձե՞ վոր դատարկ հին դարակում
 Միայն մկնն՞րն եյին պարում:

Յեվ հայրիկին խեղճ Պիտերի՝
 Զրկել էյին աշխատանքից,
 Մատնել էյին քաղցի սրի՛ն
 Տերերը ժանտ ու անհողի.
 Դատարկ ձեռքով՝ ինչպե՞ս դար տուն,
 Յեվ ի՞նչ ասեր սոխած վորդուն...

Վոչինչ չասաց Պիտերն իր մոր,
 (Այդ կապուտաչ, խելոք տղան),
 Նայեց նրա դեմքին անզոր,
 Յեվ աչքերին՝ թախծո՞տ այնքան:

Թե ունենար մայրիկը հաց
 Յեվ կամ չերտ մի դոնե յերչիկ՝
 Իրե՛ն կտար նա անկասկած
 Ու կե՛ր,—կասեր,—իմ լա՞վ բալիկ...

Իսկ Եղվա՞րդը... միթե՞ նա ել
 Հիմի քաղցած է իր նման,
 Ու չի կարող դաս սովորել—
 Նստած տաքուկ իրենց նոր տան:

Բայց Պիտերը արդեն հիշե՞ց
 Վաճառատունն այն գեղեցիկ,
 Հացերն հիշեց բուրջյան ու մեծ,
 Յեվ նրա հորն ահադեցիկ...

Հիմի նրանց ձոխ սեղանին
 Մեղր ու կարագ ու պանիր կա,
 Բուլլի ունեն նրանք կրկին,
 Յեվ սարի չափ դիրդած չաքա՞ր...

• • • • •
 — Մայրիկի մո՛տն արի, տղա՛ս,—
 Լավեց միայն բարակ մի ձայն,

Ընդհատելով մանկան յերազ՝
Յե՛վ դառնազին, յե՛վ դյուլթական:

Յե՛վ Պիտերը ննջե՛ց խոով՝
Դրած դլուինն էր մոր ծնկան,
Պատառ մի հո՛ց յերազելով՝
Խթնչադում՝ անողնական...

3.

Դրուում թնդա՛ց խոնավ քամին,
Ծովը ծեծե՛ց ափերն արագ.
Ի՞նչ է անում այս ուշ ժամին
Խեղճ Պիտերի հայրը մենակ:

Ո՞ւմ դուռը նա յերկար թակեց,
Վո՞ր քար սրտին դիմեց այսօր,
Քանի՞ միտալը նրան մերժեց
Ընդունելու վորպես բանվոր:

Գուցե արդեն դործ է դտել,
Դատարկել է նավ մի կրկին.
Գուցե... հանկարծ ծո՛վն է ընկել՝
Դժբախտ ժամում զիշերային...

Յե՛վ յե՛նում է կինը՝ զգուշ,
Փնտոում քայլերն էր ամուսնու,
Բայց դուրսը՝ ցուրտ, ինքը՝ անուժ,
Վողըն է լսվում միայն քամու:

Որորում է քամին այդ խիտ՝
Հեռվի պայծառ լույսերն ահա,
Ուր կյանքն ուրախ է, անհանդիստ՝
Պալատներում վոսկեհամ:

Այնտեղ՝ հիմի կիները նուրբ՝
Շողչողում են մետաքսի մեջ,
Յե՛վ ծափերի տակ ընդհանուր՝
Պա՛ր են դառնում նաղելապերճ...

Կես դիշերն անց՝ դուռը ճոաց,
Ու Պիտերի հայրը յեկավ.
Մի քանի խոսք նա չընջաց՝
Վրեժով լի՛ ու սրտաբամ:

Յե՛վ անուրախ այդ անակում,
Այնքան նման ցուրտ դազաղի,
Նա՛ էլ մտավ խոով մի ջուն՝
Յերազներով դառնալիղի...

4.

Պիտերն հայրիկին դարձյա՛լ չտեսավ...
Յե՞րբ էր նա յեկել, վո՞ր ժամին դնաց.
Չե՞ վոր որն հազի՛վ, հազի՛վ լուսացա՛լ,
Յե՛վ ծաղեց աղոտ մի ցուրտ այգարաց...

Դատա՛րկ, դատա՛րկ եր սեղանը իրենց,
Յե՛վ մայրն՝ այդ որվա նման դառնալից.
Այսո՛ր ել նրան վրէժնէ չրեբեց,
Յե՛վ հույսը փակե՛ց դաները նորից:

Բայց Պիտերն ուզեց վեր կենալ մի սկսէ,
Հավաքել զրգերն ու դպրոց դնալ,
Քաղցը չհիշել յե՛վ լինել հպարտ,
Վոչ ել վտրբի պես մղկտալ ու լալ...
Սակայն շուռ յեկա՛յ սենյակը գլխին,
Ասես մշուշ ամպ իջա՛յ չորս—բոլոր,
Տնակն այդ դարձա՛յ մռայլ ու մոխիր—
Յե՛վ հոսեց—դնա՛ց վոլոր ու մոլոր:

Կեսորին Պիտերն յեկա՛յ անկողնից...
Սուր ժանիքներով կատաղած գայլի՛
Քաղցը կրծում եր նորից ու նորից
Յե՛վ շուրջը նրա՛ անվերջ մա՛ն դալիս:

Գնա՛նք,—ասում եր,—դուրսը՝ քաղաքում,
Համեղ ու անուշ հաղար մի բան կա,
Կա յե՛վ Եդվարդենց շքեղ խանութում.
Ի՞նչ ես մտածում դու այստեղ յերկար...
Ու կանոց սուսա՛յ նա հանկարծ անվարան,
Լայն, ազրակեպատ մի դուռ բանալով՝
Նե՛րս սահեց ըզդուրչ ինչպես ուրվական,
Քուրավետ հացի յե՛վ մարդկանց մեջով:

Մտեցավ դողով՝ մի դեր պառավի,
Տեսավ՝ դնել է բուրավետ հացեր,
Իսկ յերբ նա թեքվեց, վոր շուրջը նայի,
Պիտերն դամբուղից մի հա՛ց թըոցբեց...

Ու դո՛ւրս շտապեց մի ակնթարթում,
Շնչահատ մտա՛յ մտտակա պարտեղ.
Աչքերում վառած վայրենի խնդում—
Լափել սկսեց հացը՝ դայլի պես:

Յե՛վ նա չհիշեց, թե յե՛րբ է արդյոք
Տեսել պարտեղն այդ—կանաչ ու սիրում,
Ու թվաց նրան վոր յերա՛ց է սոսկ...
Ու բոլորն իր շուրջ թռչում են, պարոսմ,—

Յերբ շտառչելով մի ապտակ իջա՛յ
Այդ նիհար ու նուրբ մանկան այտերին,
Յե՛վ հացի կիսատ պատտուր թռա՛յ
Ու արնաշաղախ՝ այն ընկա՛յ գետին...
Չտեսավ Պիտերն այդ ժամին այլևս
Ահարկու ու դարչ այն վոստիկանին,
Վոր արյունոտեց յե՛վ հաց, յե՛վ պարտեղ,
Ու գրկած իրեն՝ տարա՛վ դայրտգին...

Ահա՛ մահուղով սեղան մի մաքուր,
Սեղանի կողքին՝ վոստիկան հսկա,

Յերեկոյան դեմ

Մանկանն այդ դժբախտ՝

Տուն բերեց մի մարդ,

Հանձնեց թախծադեմ

Մայրեկի՞ն դողուն,

Վորի կրծքի սրակ

Յափի անհատակ՝

Կայծա՛կն եր շողում... .

Նա «Պիտե՛ր» կանչեց

Անչափ կարոտով,

Լուսեղեն թինդով... .

Առես կանաչեց՝

Անապատ մի չոր,

Յե՛վ կարմիր մի վարդ

Ծաղկեց ցողազարդ՝

Իր սրտում տոջոր՝

Ու վզո՛վն ընկալ

Կապուտաչ, խելոք

Մանկանն այդ անող—

Համբուրե՛ց յերկար... .

.

Դրում թնդա՛ց անեղ քամին,

Ծովը ճեճե՛ց ամերն արագ,

Ի՞նչ է անում այս ուշ ժամին

Խեղճ Պիտերի հայրը մենակ... .

Ո՞ւմ դուռը նա յերկար ճեճեց,

Վո՞ր քար սրտին դիմեց նորեն,

Քանի՞ միտալը նրան մերժեց—

Դուրս անելով անթորեն:

Ու յե՛նում է կինը՝ ըզդուշ,

Փնտում քայլերն իր ամուսնու,

Բայց դուրսը՝ ցուրտ, ինքը՝ անուժ.

Վո՛ղրն է լավում դարձյալ քամու:

Որորում է քամին այդ խիստ՝

Հեռվի պայծառ լույսերն անա,

Ուր կյանքն ուրախ է, անհանդիստ՝

Պայտաներում լուսահամ... .

Ուշ գիշերին դուռը ճռաց

Ու Պիտերի հայրը յեկավ,

Աչքերը խորն ու արնամած,

Վրեժով լի՛ յե՛վ արնաքամ:

Գալիս եր նա հսկա ցույցի՛ց

Ծովածավալ բանվորների,

Հաժատքով լին՝ վորոտալից
Վերջին կովի ու պայքարի՛...։

Յե՛վ անուրախ այդ տնակում,
Ուր լուսթյուն էր ու թախիձ—
Մտավ կրկին խռով մի քուն,
Յերգնեցով փոթորկալից։

... Տեսով՝ վառվում են խարույկնե՛ր
Յե՛վ ծովափին, յե՛վ քաղաքում,
Բարձրացել են բարեկազմեր՝
Վերջին կովի մի բորբոքուն։

Գործարանից ու հանքերից՝
Շուրջը ահա հաղար ծանոթ,
Վորոտո՛ւմ են շառաչալից
Յե՛վ վնդացիք, յե՛վ թնդանոթ։

Յե՛վ փլչում են իրար հեռել
Պալատների սյուներն ուհա,
Յե՛վ հալչո՛ւմ են հեղհեռ
Միտաբրների զորքն ու զրահ...։

— Հայրի՛կ,— կանչեց ժիր մի աղա,—
Տես, փամփո՛ւշա եմ բերել ելի,
Դու վո՛նց կարկուտ կըրակ տեղա,
Քո յեռեկից եմ յես գալի...։

Նրանք՝ մեզ վիշտ ու ցավ տվին,
Գաղցած թողին մեզ որերով։
Կովի՛ր, հայրի՛կ իմ թանկագին,
Վոր տուն դառնանք հաղթանակո՛ւմ...։

9.

Արշալույսին՝ հայրը զարթնեց
Աչքերն հույսի բոցերով վառ,
Հոգում կարծիք խարույկներ մեծ՝
Յերգալի մեջ տեսած պայծառ։

Դուրսը՝ թնդո՛ւմ եր դեռ քամին,
Ծովը ծեծո՛ւմ ափերն արագ,
Խորն յերգելով նա այդ ժամին՝
Վորոտաճայն մի յեղանակ...։

Մարտ. 938
(Յերեվան)

ՅԵՂԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

... Յեղափոխյան խոսք թող հնչի:

Մ. Ա. ՍԱՐԻՐ

Մ Ո Ւ Տ Ք

ԲԱՆԱՍԵՂԾ ԵՆԼԲԱՅՐ ԵՐԻՍ

Յեւ սիրով ևմ ձեզ թարգմանում,
Ո, յեղբայրնե՛ր իմ շարքի շար,
Յեւ զանում ևմ ձեր յերգերում՝
Տողեր վռսկի յեւ զեղաշար:
Դուք շատաչո՛ւմ եք ծովի պես,
Մերթ շնջում հովի նման,
Դանում մրդով լեցուն պարտեզ,
Մերթ ևլ՝ շեփո՛ր անհզամայն...
Յեւ ձեր ծննդան վռսկե՛նչուն՝
Յնծությո՛ւն ե շուրջն իմ ցանում.
Կողմած ձեր հեա զե՛ս մի անհուն՝
Հոսում ևմ խո՛րն ու անհատնո՛ւմ...

11 հունվարի, 1938

(Յերեմյան)

ԲԱԳՎԻ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻՆ

(Մ. Ա. ՍԱՐԻՐ)

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

Ինչո՞ւ պիտի ամեն դործին խառնվի բանվորն,
Հարուստները առաջ հանդուզն լինի բանվորն,
Ու շունչ քաշի հանդիստ՝ իրավագուրի բանվորն,
Կամ իր դատի համար պայքար մըզի բանվորն:

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

Բանվոր, առա՛ դու ինձ, ինչո՞ւ պատիվ տան քեզ,
Ինչո՞ւ աղատ խոսքի լայն իրավունք տան քեզ,
Հարուստ մարդկանց բոլոր՝ խոնարհ ծառան դարձիր,
Յեվ ի՛նչ նրանք տան քեզ՝ դո՛հ յեվ ուրախ յեղիր:

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

Հարուստը միշտ փորձանք ու վտանդ ե, ղիտե՞ս.
Բանվոր մարդու արդար խոսքը արա անտես,
Աղքատ մարդկանց յերես մի՛ տար, լքի՛ր նրանց,
Պատիվ, անունը՝ բարձրը սահար նրանց ղիմաց:

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

Բանվորն անխելք ե միշտ, յեվ անշնորհք, անուս,
Չունի հազին քեզ պես Թանկ ու մաքուր հագուստ,
Չունի վոսիկ, արծաթ, չունի նա շալ, արա,
Մի հին չուխա ունի, մի հնամաջ կարա:

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

Թե ուզում ես հանդիստ դու աշխարհում ապրել,
Թե ուզում ես վայելք ու նոր խնդում տեսնել՝
Բանվոր մարդուց հեռու, հեռու փախիր դու միշտ,
Շահըդ փնտոիր միայն, յեվ վոչ կսկիծ ու վիշտ:

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

Հեշիք ցավը աղքիդ՝ դարձան մի՛ անի բայց,
Ու մի՛ դթա վորրին՝ փողոցներում ընկած,
Դու քո մասին հողա, դո՛ւ յես միայն անդին,
Ու մոռացիր բոլոր, բոլոր մարդկանց կրկին:

Բախտի անխիղճ մեր՝ շո՛ւռ ե յեկեկ հիմի,
Ու բանվորն ել, մի տե՛ս, մարդամե՛ջ ե մտեկ հիմի:

7 ապրիլի, 1906

Փ Ո Ղ Ը

(Մ. Ա. ՍԱՐԻՐ)

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,

Անփող մարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Թող վոչ քո ցեղն ազնիվ լինի,

Վոչ ել ինքըդ ազնիվ լինես,

Անունդ սեվով լինի գրված,

Միայն թե դու հարուստ լինես:

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,

Անփող մարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Անկարող ու սնիսելք յեղիք,

Միայն կարված, հող ունեցիր,

Ծունկի կզան հողիդ վրա

Շատ հիմարներ, վստա'հ յեղիք:

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,

Անփող մարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Թող քո ներսում խիղճ չլինի,

Ծծես արյունն աշխատողի,

Բայց զբղանումը թե լինի վաղ—

Դու մարդ ես միշտ յերեվելի:

Մարդուն մարդ դարձնողը փո'ղն է միշտ,

Անփող մարդու յերեսը սե'վ է միշտ:

Հ Ո Ղ Ա Գ Ո Ր Ծ Ը

(Մ. Ա. ՍԱՐԻՐ)

Արեւն յեւալ՝ Լցրե՛ց աշխարհը լույսով,
 Բշե՛ց հողվորն արտում արորն աղմուկով.
 Ձիեր, յեղներն ո՛ւժ են տալիս դուք՝անին.
 Մերթ քաշում են, մերթ ընկնում են, ու կրկին
 Վոտքի յեկնում խրխնջալով, բառաչով:
 Հո՛ղն ե հերկում մշակն ահա տանջանքով,
 Բրտնաթաթախ յեվ խանձըված՝ դաշտերում,
 Յեւ արտերը աղաներով դարդարում:
 Սակայն ինչքան նա տնքում ե շարունակ՝
 Վարարում ե յեռանդն այնքան՝ կրծքի տակ.
 Յեւ նա դիտե, վոր իր հանդիտոն իրական՝
 Աշխատանքից վերջն ե միայն դյուրիական:
 Ու ամեն ժամ հողի, ջրի հետ ե նա,
 Վոր խոր ձմռան՝ մառանում հա՛ց ունենա,
 Հավաքելով դաշտում հատիկը վերջին՝
 Կերակրի նա իր ընտանիքն ահապին:

Գ Ա Ն Գ Ա Տ

(Մ. Ա. ՍԱՐԻՐ)

Չգիտե՛մ ինչ անեմ, ա՛յ «Մոլլա-Նասրեդին»,
 Ինձ տանջում ե իմ կինն,—անհավատի աղջիկը:

Տասնըհինգ, ալեւի՛, տասնըյոթ տարի յե,
 Վոր իմ տանն ե նստել,—անհավատի աղջիկը:

Յերեք-չորս յերեխա յե բերել, պառավել՝
 Մի քյավթառ ե դառել,—անհավատի աղջիկը:

Յերբ վոր յես ասացի՝ ծերացել ես արդեն,
 Հիմի շատ են դործերդ,—անհավատի ա՛յ աղջիկ,

Թող առնեմ մի նոր կին, քեֆ անեմ, չտիրեմ,
 Վոր քեզ ել ծառայի,—անհավատի ա՛յ աղջիկ,

Այդ որից դարձել ե սա մի շուն մըռմոսն՝
 Ինձ հանդիստ չի տալիս,—անհավատի աղջիկը:

Մի ասող լինի, թե ա՛յ հիմար, քո ի՞նչ դործ,
 Ինչո՞ւ յես խառնըվում...—անհավատի ա՛յ աղջիկ:

Լսասցա՛վ՝ վե՛ր կոյ դո՛ւ, հոյ թխի, կա՛լ կթի,
Խնոցի շուտ հարի,—անհալատի ա՛յ աղջիկ:

Շոր լիտ, բարդ զգի, թուկ հյուսի, սառ ջուր բեր
Ու աթար թխի լալ,—անհալատի ա՛յ աղջիկ:

Արխուն կոյ, խոնարհ կոյ, գործիդ կոյ դու միայն,
Տուն մարբի, աշխատի՛,—անհալատի ա՛յ աղջիկ:

Քս ի՞նչ գործ, թե քո մարդն առնում է մի նոր կին,
Յեղիբ դու հնազանդ,—անհալատի ա՛յ աղջիկ:

Տղամարդն ինք զլտի, թե քանի կին պետք է
Նա առնի, կամ թողնի,—անհալատի ա՛յ աղջիկ:

Թ Ո Ղ Զ Գ Ա՛... -

(Մ. Ա. ՍԱԲԻՐ)

— Խանո՛ւմ, բարեկա՛մ դու խանի,
Այդ մարդուն չե՛մ ուզում, թող չդա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ թող մնա:

Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, ստես մարդ չլինի—
Անճոռնի, այլանդակ, վայրենի,
Ասացե՛ք, այսպես մարդ կլինի՞:
Կեղտոտ է խողի պես, թող չդա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ թող մնա:

Յերբ նշանըս գրիք... լսեցի.
Ձահել է ասացիք՝ լսեցի.
Մի՞թե սա յե յեղել. յե՛ա դարձի...
Փառձին չե՛մ ուզում, թող չդա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ թող մնա:

Սարսափից ստես սիրտըս հաքեց,
Ձգացի, վոր լեզուս պարանձվեց
Յե՛վ աչքումս ամեն բան խավարեց:
Երվում եմ բոցերում, թող չդա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ թող մնա:

Մի արշին փափախին նայեք դուք,
Սպիտակ հոնքերին իր փափուկ,
Հորեցս մեծ չե՞ միթե այս ծերուկ:
Հըն՛չ ե, անամո՛թ, թող չգա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ թող մնա:

Ձգվո՛ւմ եմ հիմա յես դրանից,
Կսրի հոտ ե գալիս բերանից,
Վորտեղի՞ց պատահեց այս մարդն ինձ:
Ո՛ճ ե սա թունավոր, թող չգա՛,
Ինձանից դա հեռո՛ւ թող մնա:

ԻՍՔԵՆԴԵՐՆ՝) ՈՒ ԱՂՔԱՍԸ

(Մ. Ա. ՍԱՐԻՐ)

Ճամբի յեզերքին, բարկ արեվի տակ,
Մի մարդ եր նստել աղքատ ու տնանկ,
Ճանճերը թափվել խեղճ մարդու վրա՝
Կծոտում եյին մարմինը նրա:
Հանկարծ Իսքենդերն անցավ այդ ճամբով՝
Գոռոզ ու հպարտ իր շքախմբով
Յեվ ուզեց դթալ թշվառին մի պահ.
— Ո՛վ աղքատ,— ասաց,— խոսի՛ր դու անաս,
Յեվ խնդրի՛ր այն, ինչ քո սիրտը կուզի,
Քո ցավը պատմի՛ր՝ դարձանեմ հիմի:
— Թագավո՛ր ապրած, շատ եմ խնդրում քեզ,
Վոր խիտ հրամանովդ ճանճերին պատժես,
Աներես են շատ, հողիս հանեցին,
Հանդիստ չե՛ն տալիս ինձ այս ժամերին:
— Բա՛հ, ո՛վ մարդ, խնդրի՛ր դու այնպիսի բան,
Վորն յենթարկվի ինձ, իմ իշխանության,
Հնար չե՛ յերբեք դրանց յենթարկել
Իմ կամքին հզոր, կամ ուժովս գերել:
— Թագավո՛ր ապրած, մի՞թե այդքան թույլ,

1) Ալեքսանդր Մակեդոնացին:

Խեղճ ու անդ՛ր է քն իշխանության.
«Խնդրեր այն, ասիր, ինչ սիրտըդ կուզի,
Քո ցավը պատժիր դարձանեմ հիմի»,
Մինչդեռ տեսնում եմ, թշվառ ես, ախար—
Նույնիսկ ճանճերին հաղթելու համար:
Յեթե այդքան ուժ անդամ դու չունես՝
Ի՞նչ խնդրեմ քեզնից, ինչպե՞ս ինձ ողնես...

ԾԵՐ ՊՍՐՏԻՋՊԱՆԸ

(Մ. Ա. ՍԱԲԻՐ)

Մի խումբ ջահելներ՝ ուրախ, անվրդով,
Յերբ անցնում էյին ճամբի յեղերքով՝
Տեսան պարտիզում, կանդնած իր բանին,
Հարյուր տարեկան ծեր պարտիզպանին:
Ծերուկն ուշադիր՝ գետինն էր փորում,
Ապա դողդոջուն իր ձեռքով առնում
Խնձորի կորիզ ու մեկիկ-մեկիկ
Տնկում հողի մեջ՝ խորն ու հանդարտիկ:
Ժպտացին նրանք ու հարցում արին.
Ի՞նչ էս անում դու, ծերո՛ւկ դու բարի,
Չե՞ վոր դարձել էս հարյուր տարեկան:
— Աշխատո՛ւմ եմ յես, վորդիք պատվական,
Ու տնկում ահա կորիզ խնձորի,
Վոր ծլի, բո՛յ տա այն յեկաջ տարի,
— Ի՞նչ շահ դրանից, յերբ այսօր դու կաս,
Բայց վաղը, մեկ էլ հանկարծ դու չկաս,
Իսկ քո տնկածը յե՞րբ պիտի բուսնի.
Թե վոր բուսնի էլ՝ դու էլ չե՛ս լինի.
Մի՛ տանջվիր իզուր որերով այդպես,
Դրանց պտուղից բաժին չկա քեզ:
— Հույսով, սիրով էն ցանել մեր նախնիք,

Պտուղ և տվել ամեն մի հատիկ,
Այդ պտուղները՝ հասուն քաղցրահամ,
Յերբ վոր ուտում ենք՝ մենք ամեն անդամ
Բարի յենք հիշում անունը նրանց,
Վորոնք քրտինք են թափել վաստակած,
Ցանում ենք հիմի նորերի համար,
Վոր մե՛զ ել հիշեն նրանք անդադար:

ԾԱՌԵՐԻ ՎԵՃԸ

(Մ. Ա. ՍԱԲԻՐ)

Կաղնին ու մայրին ու խնձորենին
Յեկան իրար մոտ ու զրույց արին:
Ամենից առաջ՝ կաղնին սկսեց
Գովել հասակն իր, զորութիւնը մեծ:
— Ձե՛ն հասնի յերբեք լեռներն ինձ, — ասաց, —
Մնում են նրանք իմ կատարից ցած.
Պետք է պարծենան պարտեզներն ինձնով,
Քիչ է մնում, վոր իմ կանաչ գլխով
Հասնեմ յես մինչեւ յերկինքն անըսովեր՝
Շուրջըս ձգելով ահագին ըսովեր.
Թե հողմը փչի, ջրհեղեղ լինի —
Նրանց ուժն յերբեք ինձ ցած չի՛ բերի,
Իմ արժատները խորն են յեւ վամուր,
Կայծակի հարվածն Ել կանցնի իզո՛ւր...
— Դու ունես միայն կաղին անպիտան, —
Վոր կեր և դառնում խոզերին միայն, —
Դառնալով ասաց պերճ խնձորենին, —
Մինչ յես տալիս եմ պտուղ թանկագին,
Շարում ճյուղերիս գեղեցիկ խնձոր՝
Կարմիր թշերով, հոտով, մեղրածոր...

ԲԺԻՇԿՆ ՈՒ ՀԻՎԱՆԳԸ

(Մ. Ա. ՍԱԲԻՐ)

Մի հիվանդ՝ շտապ դիմելով բժշկին
Ասաց. «Ստամոքսըս խիստ ցավում է,
Մի դեղ տուր, դարման արա իմ ցավին,
Մեռնում եմ, կարծես ներսըս այրում են»:
Նրա բազկերակն իսկույն բռնելով՝
Բժիշկն հարցրեց. «Ի՞նչ ես կերել դու»:
«Միայն այրված հաց, — ասաց անվրդով, —
Յեվ ուրիշ վոչինչ, հարգելի՛ դոկտոր»:
Չարմացած բժիշկն ուզեց մի դեղով
Դարմանել նրա աչքերը միայն:
«Իմ ստամոքսն է այրվում ցավով,
Հարգելի՛ դոկտոր, դարմանի՛ դու այն»:
«Յեթե քո աչքը արատ չունենար՝
Չեյիր ուտի դու այրված սեվ հաց,
Այդպե՛ս, իհա՛րկե... իմ հիվանդ արմար.
Հենց դրա համար թույլ տուր վոր հիմա
Մի դեղ կաթեցնեմ քո աչքի մեջ յես,
Վոր սրանից վերջ դու զզո՛ւյշ լինես»:

ԳՅՈՒՂԱՅԻՆ ՅԵՎ ՀԵՂԵՂԸ

Գյուղացու մեկը՝ մի դոմեշ ունեեր,
Ջուր եր խառնում նա կաթի հետ — կեղծում,
Տեղացին մի ո՞ր առատ անձրեվներ՝
Առնելով յերկիրն իրենց ջրերում,
Գոմշին ել տարավ հեղեղը վարար.
Վողբաց գյուղացին յեվ տիրեց անչափ:
— Ինչո՞ւ յես լալիս, վողբում անդադար, —
Ասաց տղան իր, — դիտե՞ս, հայրիկ ջան,
Կաթի հետ խառնած ջրերը առատ՝
Դարձան ծո՛վ հեղեղ, քշելով տարան
Մեր լավ դոմեշին՝ մեղ թողին անկաթ:
Սակայն չկարծես, թե իջավ վերից
Տիրոջ պատիժը քո վրսին հանկարծ,
Պատիժ սաացար դու սխալ դործից.
Կեղծեցիր կաթը՝ փուճ շահով տարված:

ՄԱՅՐԵՐԻ ԶԱՐԴԸ

(Մ. Ա. ՄԱՔԻՐ)

Գոհարն ու վասկին, զմրուխտը շողուն՝
Չնչին զարդե՛ր են մայրերի համար.
Ուրի՛չ մեծ զարդով, անունով վայլուն
Պետք է պարծենան նրանք անդադար:
Ուսումով, կրթված վարդին է լավ զարդ
Մայրերի համար, յեվ վո՛չ ուրիշ բան,
Նրանցով պետք է լինեն միշտ հսկարտ,
Յեվ վայլեն, ինչպես արե՛վն է վարնան:

ԲԱՆԶԻՍԱՐԱՅԻ ՊԱԼԱՏԻ ԾԱՏՐՎԱՆԻՆ

(Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆ)

Շատրվան սիրո, շատրվան զվա՛րթ,
Բեկ ձո՛ն եմ բերել հիմա յերկու վարդ,
Սխրում եմ խոսուն զբույցբույց անքան
Յեվ արցունքը ջինջ ու սրեատկան:

Ձայտուն շողով ցողո՛ւմ է ահա
Ինձ ըս նուրբ փուշին՝ ասես արծաթյա,—
Ախ, հոսի՛ր, հոսի՛ր, աղբյու՛ր բերկրասերտ,
Կարկաչովդ պատմի՛ր անցյալի մասին...

Շատրվան սիրո, շատրվան սրտո՛ւմ,
Սառը մարմարիդ արի յես հարցում,—
Գովքըդ կարդացի յես հետո յերկրին,
Սակայն լուցիր Մարբի մոսին...

Դժգույն լուսատու՝ մոռյլ հարեմի,
Մի՞թե մուսայան քեզ այստեղ հիմի.
Թե այն Ձարեման ու քնքույշ Մարին՝
Յերազներ են լուկ յերջանիկ ու սին:

Յե՛վ կամ թե միայն՝ սոսկ ցնո՞րքն ե այն՝
Լուսեղ տեսիլներն իր վայրկենական
Նկարել մո՛ւժում՝ վայրում ամայի,
Իրեանն հոգու՛մ մուժ-անմեկնելի՛:

1820 Բ.

Գ Ո Ն
(Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆ)

Լայն դաշտերի մեջ շողալով՝
Հոսո՞ւմ ե այն... Բարե՛, Դոն:
Զավակներից քո հեռավոր՝
Քեզ բերել եմ յես վողջո՞ւյն:

Վորպես յեղբայր հռչակավոր,
Քեզ դետերն են ճանաչում.
Արաքսից ու Յեփրատից խոր՝
Քեզ բերել եմ յես վողջո՞ւյն:

Շունչ քաշելով թշնամուց չար,
Ըզգալով հողն հայրենի,
Արփաչալի ջուրը վարար՝
Ձիերն խմո՞ւմ են Դոնի:

Պատրաստի՛ր, Դո՞ն նվիրական,
Հեծյալներիդ համար քաջ՝
Հյուժը կեղող ու պղղպլան
Քո խաղողի արեված:

1829 Բ.

Խ Ա Ղ Ո Ղ

(Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆ)

Յեւ չե՛մ արտօսում վարդերին հասով,
 Վոր թառամել են հեշտությամբ դարնան,—
 Սիրո՛ւմ եմ նաև խաղողն իր վորթով,
 Վողկուշղով հասած՝ ներքեվում լեռան.
 Իմ կանաչագե՛ղ հովիտի դու զարդ,
 Դու յերջանկություն՝ վռսկեվառ աշնան,
 Դու յերկարավուն, թափանցիկ ու սաթ—
 Դեռահաս կույսի մատների նման:

1820 ք.

Ա Ն Վ Ե Ր Ն Ա Գ Ի Ր

(Ա. Ս. ՊՈՒՇԿԻՆ)

Ո՞վ կանգնեցրեց ձեզ այսպես, շառաչածա՛յն ալիքներ,
 Ո՞վ շղթայեց վաղքը ձեր—յե՛վ գորագոր, յե՛վ արագ,
 Դարձընելով մեղմ-նիրհող յեվ անմուռնչ մի լճակ՝
 Այն ո՛վ փոխեց հորձանքը—խոռվահասույց, աներեր:

Ո՞ւմ գավազանը կախարդ՝ իմ մեջ դետին տաղալեց
 Անխար հույսն իմ և վիշարս, ուրախությունըս աճուն.
 Յեվ իմ հոգին մշտավառ, ջահելությունն իմ խնդուն՝
 Ծուրության մեղկ թմբերով պարուրեց ու քնացրեց:

Դո՛ւք, մրրիկներ ու քամի՛, ալեկոծե՛ք ջրերը,
 Խորտակեցե՛ք ամբոցն այժմ՝ կորստաբեր ու դաժան,
 Ո՞ւր ես, ահե՛ղ փոթորիկ, ազատությա՛ն դու նշան,
 Այս անողատ ջրերից՝ վե՛ր սլացի՛ր անվեհեր:

1833 ք.

ՍԱԼԱՄ ՍՏԱԼԻՆԻ

(Ս. ՌՈՒՍՏԱՄ)

Սալամ՝ քեզ, սալամ՝ մեր մեծ Ստալին,
 Դու յես ներշնչել մեզ ամեն ժամին:
 Ժողովուրդների Սոաջնորդ հզոր,
 Ձքավորների ա՛ստղ լուսավոր:
 Վե՛հ անունը քո—վորպես զրույց վատ,
 Շրջում է վաղուց աշխարհ-աշխարհ:
 Քո մեծ շնչո՛վ ենք լիսոսա շնչում,
 Պատրաստ—քեզ տալու մեր կյանքը կոխում:
 Մեր Խորհրդային Աղբբեջանից
 Սալամ՝ քեզ, սալամ՝ ջերմ ու սրտալից:

Դու՛ մեր աչքի լույս, ուժն յեղբայրության,
 Քո ջերմ սերն ահա սալիս է մեզ կյանք:
 Մեր Աղբբեջանն աճեց քո ձեռքով,
 Ո՛վ մեծ պարտիզանն, սալամ՝ քեզ սիրով:
 Քո անունով մենք հաստատ ենք, հպարտ,
 Յե՛վ հավատարի՛մ քո դորձին անպարտ:
 Քեզ է դովերգում աչուղն իր սազով,
 Ո՛վ մեծ բարեկամ, ուսուցի՛չ հզոր:
 Հաղթանակների ներշնչող դու հայր,
 Քե՛զ ենք նվիրում մենք վորդիաբար
 Վոզջույնը սրտի մեր յերախտագետ՝
 Քեզ կյանք է արե՛վ ցանկալով հավետ:

Ստալի՛ն, քո ջերմ հայացքի ներքո՛
 Դեպի դարերը կտանենք փառքով
 Յերջանկութունը ժողովուրդներին,
 Յե՛վ հետեվելով քո ցուցումներին,
 Կառուցում ենք մեր կյանքը բախտավոր:
 Դու թե՛վե՛ր տվիր ազգերին բոլոր:
 Սրբազան հողի վրա հայրենի՛
 Թշնամին վտան իր յերբեք չի՛ դնի:
 Ու մենք մշտաբթուն յե՛վ դոր, յե՛վ դիշեր,
 Հսկո՛ւմ ենք ահա սահմանները մեր:
 Քո մեծ շնչո՛վ ենք լիսոսա շնչում,
 Պատրաստ—քեզ տալու մեր կյանքը կոխում:
 Մեր Խորհրդային Աղբբեջանից
 Սալամ՝ քեզ, սալամ՝ ջերմ ու սրտալից:
 Միությունն է մեր ծաղկել հանց դարուն,
 Յե՛վ կղա հանուր ազգերի դարուն:
 Ո, յերազները մեծ ժողովրդի,
 Կյանք սուսն արդեն. մենք ուժի, բերքի,
 Ծո՛վ հարստության տեր ենք դարձել արդ,
 Յե՛վ բարձր է հնչում մեր յերդը զվարթ:
 Վորպես զբանխո՛ւ կանդո՛ւն է ահա
 Միությունը մեծ, ահեղ յե՛վ հսկա.
 Յե՛վ ամեն կողմից կանչում են ուժգին.
 «Սալամ՝ քեզ ու սեր, մեր հայր Ստալին»:
 Քո մեծ շնչով ենք շնչում անդադար,

Յեւ չայրենիքին՝ մեր կյանքը կտանք...
Ամենուր՝ աշխուժ, ցնծուն աշխատանք,
Ազգերն յեղբայր են մեր յերկնքի աակ:
Սրբազան հողի վրա հայրենի—
Թշնամին վտարն էր յերբեք չէ՛ դնի:
Յեւ մենք մշտարթուն յե՛վ գոր, յե՛վ գիշեր,
Հսկո՛ւմ ենք ահա սահմանները մեր:
Քո մեծ շնչո՛վ ենք լիսոսա շնչում,
Պատրաստ—քեզ տալու մեր կյանքը կուլում:
Մեր Խորհրդային Աղբբեջանից
Սալա՛մ քեզ, սալա՛մ ջերմ ու սրտալից:

ԿԱՐՄԻՐ ՅԵՐԿԻՐՍ

(Ս. ՌՈՒՍՏԱՄ)

Աչքըդ լի՛ յե լույսերով,
Ճակատըդ՝ բյուր ակոսո՛վ:
Սրտումդ ջրվեժ ունես դու,
Մնուշ տաղեր ու խնդո՛ւմ:
Ձնդո՛ւն, գլխո՛րթ իմ յերկիր,
Սրտով կարմի՛ր իմ յերկիր:

Գլխիդ՝ չկա՛ թաղի հետք,
Մեջքիդ՝ բեկի դամչու հետք,
Միտքդ արուլ-մարուլ չի՛,
Սուդ չի՛ նստի, չի՛ կանչի:
Ձա՛ն, ծաղկազարդ իմ Յերկիր,
Սիրո՛վ, սաղո՛վ իմ Յերկիր:

Ձմեռ, լամառ են դալիս,
Գնում՝ դարձյա՛լ են դալիս.
Նվազում է լույսն աչքիս,
Սպիտակում մազը գլխիս.
Բայց դու ջահե՛լ ես մնում,
Կանաչ-կարմի՛ր ես հազնում:

Անցնող տարին ճակատիս
Գիծ ե քաշում, սիրելիս,
Դրանի՛ց եմ վախենում,
Կամաց-կամաց ծերանում:
Յերկի՛ր, Յերկի՛ր, ջա՛ն յերկիր,
Մատա՛ղ լինեմ քեզ, Յերկի՛ր:

Դադար, հանգիստ դու չունես,
Բազկի՛դ՝ քրտինք-չա՛ղ ունես:
Քեզ նոր որե՛ր ես հյուսում,
Հասակ քաշում, զորանո՛ւմ:
Ջա՛ն լեռնանո՛ւչ իմ Յերկի՛ր,
Քա՛ջ, բուշե՛իկ իմ Յերկի՛ր:

ՎՈՃԻՐԸ ԳՈՐԾՎԵՑ ԳՐԵՆԱԴՈՒՄ

(ԱՆՏՈՆԻՈ ՄԱԶԱԴՈ)

Ֆրեդերիկո Գարսիա Լորգային¹⁾

1.

ՎՈՃԻՐԸ

Նրան տեսան՝ քայլո՛ւմ եր հրացաններով պաշարված
Ու մի յերկար փողոցով,
Վար ձգվում եր դեպի ցուրտ լուսարացի դաշար բաց՝
Դեռ առկայծունն ասողերով:
Յերբ ընկնում եր լույսի շեղ ճառագայթը առաջին՝
Նրանք—դահճ, թշնամի,
Սպանեցին բանաստեղծ ու բոցաչունչ Լորգային:
Սակայն նրանք, բյու ժամին,
Ռւժ չուենցա՛ն նայելու անդամ նրա դեմքին ղեհ:
Աչքերն իրենց փակելով՝
Աղթեցին—... «Ձեր կարող տերը նույնիսկ փրկել քեզ...»
Ընկավ Լորդան՝ վրեժով,

1) Ֆ. Գ. Լորգան, սպանիացի տաղանդավոր բանաստեղծ. սպանվեց դահճների ձեռքով, Գրենադում (Գրենադա): Ծ. Թ.:

Հալածական հոտերի պես,
Գնում եյին ուռած վոտքով,
Սարսափահար ու դառնակեղ,
Յեւ թշնամուն անխճելով:
Պատմում եյին նրանք զողով՝
Նախճիրների մասին տեսած,
Վոր ֆաշիստներն այն անողօք
Ու մավրերը բիրտ, կուրացած՝
Կատարեցին իրենց հողում,
Վոր հայրենի, հին թշնամին—
Սինյորիտոն՝ դայլ արնախում—
Ծախեց յերկիրը ոտարին:

Իմ աչքերով տեսա նրանց,
Կողոպտելած՝ սակայն անսպճա
Անհավասար կռիվներից,
Վոր մղեցին հերոսաբար՝
Ծախված, անարգ թշնամու դեմ:
Ահա՛ նրանք... Բարենայի
Կանայքն արի ու դառնաղեմ,
Մանուկները մարտիկների,
Վորոնք ընկան կռիվներում
Պյեր-Աբադի, Պողադոսի,
Դեյ-Ռիոյի... ա՛յլ վայրերում,
Առած իրենց ջրուտ ուսին
Լուկ կարբոնը հնորյա...
Ու հիմա մեծ ճամբաների

Յերկնակամարն է, տես, միայն
Ապաստանը թշվառների:
Քանի վոր նա, ֆաշիզմը ժանտ,
Խլեց վերջին իրը նրանց.
Հրե մատնեց դյուղերն ու հանդ՝
Աթթիլայի պես կատաղած:

Յեւ ջայլում են նրանք նորեն,
Կին ու մանուկ ու ծեղրունի,
Հավատալով, վոր կլուծեն
Վրեժն իրենց՝ ջանի՛-ջանի՛
Չավակներ նոր՝ այլ մայրերի:
Ու կովորդում նրանց հիմա,
Վորպես պատգամ վերավորի,
Աղաղա՛կը մնաց ահա,
Վորոնք ընկան մարտի դաշտում,
«Կռի՛վ ցմահ, բռունցքը վե՛ր,
Պահանջում ենք արդարություն,
Մա՛հ ֆաշիզմին հայրենավեր...»:

Ձ Ա Ն Գ Ա Ն Ա Ր Ը

(ԵՄԻԼ ՎԵՐՀԱՐՆ)

Կուլը յեզների յերամակի նման՝
Սարսափահար՝ այնտեղ, խորութեան մեջ յերեկոյան,
Ամպրոպը բառաչո՛ւմ է:

Յեզ հանկարծ, սև յեռանկյունահներից վերև,
Վերջալուսի ծոցում, ուր բարձրանում է յեկեղեցին,
Լուսավառ փայլակից,
Զանդակատունն այրվում է մեկին:

Ծեր զանգահարը, խելակորույս,
Բերանը բաց, սակայն անխոս՝
Վազո՛ւմ է...

Յեզ ահազանդը, վոր հնչեցնում է նա
Ծանր լեզվակներովն ահա,
Տալիս է կշռութունս փոթորկի ընթացքում
Հուսահատութեանը, վորն աճո՛ւմ է իր ուղեղում:

Աշտարակը
Իր կատարով ու խաչով ճոճուն՝
Դեպի հորիզոնը ցնորական, հեռու—
Միտում է կարմիր վարսերը հրեհի՞ր:

Այդ հրդեհի բոցերում, խոլածև ու ամեհի—
Գիշերային ավանը ակնախտի՛ղ և արդեն:
Ահա և դեմքե՛ր դուրս թափված ամբոխի՝
Սարսափով պատած, և աղաղակ ճամբաներում խիստ.
Իսկ պատերի վրա, հանկարծորեն լուսավառուն,
Սև լուսամուտները խմում են արյո՛ւն:
Ծեր զանգահարը՝ հայացքը դեպի դաշտերի հեռուն՝
Նետում է մահադուժորեն իր սարսափն ու խելագարութեանը:

Աշտարակը
Մեծանո՛ւմ է հորիզոնի վրա, վորը շարժվում է ասես.
Աշտարակը ողասլաց է հիմա լույսերի մեջ կարմրակեղ.
Յեզ լճերի ու ճահիճների վրայով՝
Իր հերձաքարերը, վորպես թռչող թևեր
Զանակների և կայծերի թեթև,
Փախչում են գիշերում՝ դեպի անտառներն անվրդով:

Յերը բոցավառ՝ անցնում է կրակը՝ հյուղակները անդորր
Հանում են սավեր-ղզեստներն իրենց և դառնում լուսավա՛ր.
Իսկ կատարի կատարյալ փուլումի պահին՝
Ընկնո՛ւմ է խաչը հրում դղրդաբին:
Հուրն հապըլտապ վորտրում է և փչում
Նրա թևերը—ինչպես ավարն իր ափերում:
Ծեր զանգահարն ահազանդում է այնպես ուժեղ և սարսափուն,
Վոր ասես բոցերը շուտով այրելո՛ւ յեն իր Աստծո՛ւն:
Աշտարակը,
Ուր կրակը քարե պատերի մեջ ձաղարների է պեղում:

Մողոսկերով ինչպէս սողուն

Յեւ զբաժնում շապո՛ւ հարկ ու կամարաքար նորեն—
Յատկաբու՛մ, վաստու՛ում ե զանգաղը կատարորե՛ն:

Անցնում են բազալիներն ու բույերը—

Խոլ ու խելազար ճիւղերով

Ու բաղխում գլուխները

Լուսամուտների փակ փեղկերին՝ խոտի,

Այրելով իրենց թռիչքը, սև ծխի մեջ.

Վայրագ սարսափով դուր ջանքերից վերջ՝

Թափվում են մեկ առ մեկ, հանկարծ—

Ուսուներամ ամբոխի վատներին մոտիկ՝ գետին՝

Արդեն մեռա՛ծ:

Ծեր զանգահարը տեսնում է առաջանալը գեղի զանգաղներն՝
յերերուն՝

Վոսկեձուլլ ձեռները—հրդեհից խաչված, լափլիզուն:

Աշտարակը

Կարծես թե լիներ կարմրալստ անտառակ,

Վորի ճյուղերը լոցարձակ՝

Ջանգալամարները միջում

Փաթաթվում են իրար, դալարվում.

Իսկ կրակը, վայրենի և ջգաճգորեն սլարուն—

Բռնում է բազեղի կորագծերով դողուն

Մարտակները, լիսեռնիկներն

Ու հսկայական գերանները,

Վորոնց ներքև, ուր բոցերի խնդությունն է,
Ջանգաղները հնչում են և աղաղակում իրենց խենթությունը:

Ծեր զանգահարը սարսափահար՝ հոգեվարքի խոյ կոկիծով
Հիշեցնում է իր մահը—զանգաղներովն այդ վերջացող:

Աշտարակը.

Մի վերջնական և վճռական շառաչումն,

Ապա դորշ փռչին ու դաճակույտերը չոր՝

Կիսում են վերելից-ներքև այն՝ յերկու կեսի:

Ինչպէս սպանված ճիւղ, կամ փշրված լուսին,

Վերջանում է մոլեղնությունը դադան.

Յեւ հանկարծ—մահազա՛նդ:

Ու հին զանգակատունը սև—

Իրոնարհվում է ասես.

Լավում են հարկ առ հարկ,

Անկումով մի սարսափահար,

Փլուզումը զանգաղների վաստուտուն

Յեւ միտքովիլը նրանց հողում:

Ծեր զանգահարն անչարժ՝ այլևս չի՛ դողում:

Յեւ այն զանգը,

Վոր խորը թաղվեց հողի մեջ փափուկ՝

Յեղավ դադարը նրա և շիրիմն անվա՛ղ:

Վա՛րդ Ենք սփռում ոճերով լի անապատում,
Յեւ վ մեր հողից՝ մշուշի պես մա՛հն և անցնում...
Ձարթնած մարդը՝ ահա յեւրած՝ մի կամո՛ւրջ և
Յերկրից մինչև արեգակը արդեն դցում:

Սիրան ամենուր յերզում և խոր ու բերկրակէց,
Արևը վառ՝ ուրախությա՛մը ծաղում նորից,
Մեր պայքարով բնությունն և զեղեցկացել,
Մեզ շրվեժնե՛րն են ծափ տալիս շառաշալից:

Լուսամուտ և կյանքին՝ ամեն աչքը սրտի,
Մարչն և սիրում իր նմանին աղամորդի,
Կյանքն և փոխվում, ինչպես նաև որը ամեն,
«Մերությունը» դառնում՝ մի բա՛ւ ստարասի:

Արթնացել են, յերե՛ւ քնից Մի՛ն ու Մուղան,
Դար են ապրում մեր մի սարում հրանման.
Իմ շիջեսթին, իմ սեպյահը, իմ բայաթին՝
Մեր շուրթերից ցա՛ծ են թափվում խոխոջաձայն:

Յես յենում եմ՝ վողի՛ սոնում հովաից, տանից,
Ձայն են տալիս հավքերը ինձ իրենց բնից.
Ու աշուղը՝ սաղը կրծքին սղմած ամուր՝
Նվազում և Ալաաքերից, Մայաթի-Նովից:

Յեվ այս տոնին, ս՛վ Առաջնորդ մեծ ու հզոր,
Շուրջըս բացվում ու վառվում և հաղար նոր որ,

Հովիվները՝ վոսկի հասորդ յուրաքանչյուր՝
Ձեռքից-ձեռք են տալիս սարում իրար այսոր:

Մտիկ վայրում, հեռունքում՝ ձա՛յնդ և հնչում,
Սոխակի բույնն ահա կանաչ սաղարթներում.
Մենք ալաա ենք ու անվի՛շտ ենք, յերջանի՛կ ենք,
Քո անձնն և մեր շուրթերին ու մեր սրտում:

Դու ապրում ես ժողովրդի զովքերի մեջ,
Աղաա մարդու հայացքների, ժպիտի մեջ.
Հայրենիքըս ըս պատկե՛րն և սիրով գործում՝
Նոր Կուրայի վառ գորդերի նախչերի մեջ:

Այս լեռները արձագանդ ևն տալիս ձայնիդ,
Որբորցում ըզգացի յես ուժը շնչիդ.
Քո կենացն և բարձրացնում սերալս ահա՝
Այդ ներշնչման և արվեստի բաժակն հակինթ:

Արվեստըս քե՛զ, հնարըս քե՛զ, վարդերըս քե՛զ,
Պարտիզպանիդ պահած բերրի պարտեզը քե՛զ.
Ամառ լինի, ձմեռ լինի, յերբ ևլ դու դառ—
Աչքիս վրա, անդին իմ հյուր, դառ ան՛դ ունիս:

Արի՛ անցնենք Գուռ ու Արաքս գետերը մենք,
Լենդորտնի անուշաբույր Քեյը խմենք.

Ճամբիդ վրա ըսպատո՛ւմ և թալիչ յեղբայրս՝
Քո բաժինը՝ լավ, հոտավետ լիմոնը ձեռք:

Թո՛ւնունո՛վ ե մեծանում Յերկիրըս շառ,
Բարե՛վ տալիս սիրտըս յարին իր լուսաշաղ:
Հին կովկասի լեզուներով քաղցրահնչուն՝
Թող դոչեմ քեզ՝ ուհպե՛ր, յաշա՛, կեցցե՛, վաշա՛:

Կ Ո Վ Կ Ա Ս

(ՍՍՄԵԴՆՆԻՆՆԵՐԻՆ)

Թուչո՛ւմ ե միտքն իմ դեպի հեռուներ,
Յերկիրնքը պատուում— սուր դաշույնն ինչպես,
Ահա ե ժայռե՛ր, լեռնաշղթան վե՛հ,
Ու չորս կողմերից փչող հողմը սև:
Ամպերն սպիտակ՝ փաթաթվել են պիրկ՝
Լեռներին խրոխտ: Ո՛ր, դու խե՛նթ կովկաս,
Թվացել ես միշտ ձմեռ խստաբեր,—
Իսկ այդ որերից՝ անցած, մոռացված,
Ժայռերին անդամ չի՛ մնացել հետք:
Ներմակ մշո՛ւչն ե ծերպերին նստել
Ու մորուք հյուսել...

Յե՛վ դեռ լուրթ լեռներդ, ձորերդ դեղատես,
Գեղեցկությունըդ համյուն ախճան՝
Բաց էն անում միշտ ճամբորդի հանդեպ
Պեսպես տեսարան: Բայց տխուր վկա
Փոսե՛ր կան այնտեղ՝ սև չիրիմի նման...
Արպատակելով այս յերկիրը չեն՝
Այստեղից վայրագ հեծյալներ անցան:

Կրճքում դղիբղով... ու ծով խավարում
Ուղի գծելով՝ մեր գնացքները
Վարում ենք առաջ՝ անդուլ, անդադրում:
Տանում են նրանք թանդ պտուղները—
Մեր աշխատանքի քրտինքով ոճումն:
Գիշերը ինչքան դեղեցիկ, անուշ,
Յեվ ամեն ճամբորդ՝ սրտի հետ ցնծո՞ւն,
Ավազակ մարդը դարձել է մի հուշ...
Հոսում են կարմիր, հո՞ծ կարավաններն
Սրղեն բեռնաբարձ՝ մեր շեն աշխարհով:
Վողջո՞ւյն նոր մարդկանց դարձած յեղբայրներ,
Յեվ քեզ նո՞ր Աշխարհ, ջահված մեր լույսով:
Բայց այս ձորերն ու պուրակները զով,
Լեռնաշղթան ձիդ ու դաշտերն ամեն,
Վորոնք անցյալում ներկվեցին բոսոր
Արյուն-արցունքով, հիմա դարձել են
Հայրենիք ուրախ՝ յերեք լավ յեղբոր...
Իսկ յերբ յեղբայրներն այդ իրար զոգված՝
Հիշեն պոետի մի անգամ, մի ո՞ր,
Ու խնդան, նորոգ կյանքով հիացած,
Այնժամ, դիտեմ յես, լեռնաշունչ քամին
Կերպի՞ նոր յերգչին, վորն անշուշտ կգա՞,
Գուցե նաև ինձ, խնդուն պոետիս,
Վոր ապրում ե, կա՞...

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

(ՍԱՄԵՆԻ ՎՈՒՐՂՈՒՆ)

Քեզ տեսնելիս, ո՞վ դարունի, վառվում են աչքերըս վառ,
Դու հայելի լուսաշող՝ ջահելության իմ դարուն:
Կա՞նդ են ատնում յերբեմնն ամպերը քս հողմավար,
Թե խոսք ունեն ասելու մեր կյանքի չավ իմաստուն,
Դու հայելի լուսաշող՝ ջահելության իմ դարուն:

Գարուն, դիտե՞ս դու արդեն, վոր վաղո՞ւց, վաղո՞ւց է վեր
Բո ծաղկազարդ դաշտերում յես թևերն իմ չեմ փուկ:
Իսկ ո՞վ ասաց անցել են ջահելության իմ որեր:
Ո, անցյալում իմ ուղին յերբե՞ք, յերբե՞ք, չեմ թեքել...
Քո ծաղկազարդ դաշտերում յես թևերն իմ չեմ փուկ:

Յե՛կ նո՞ր դարուն, արյունն իմ վարդերի պես վառվում է,
Հազար հույս կա իմ սրտում, կոկոն-կոկոն թարմադեղ:
Մեր սերն հիմա իմաստուն է արևով ոճումն է,
Հսկի՛ր, վոր կասն, ընթացքը մնան պայծառ ու բյուրեղ...
Հազար հո՞ւյս կա իմ սրտում՝ կոկոն-կոկոն թարմադեղ:

Յեվ թող հայտնեմ, լսի՛ր ինձ, կանաչազարդ ո՞վ դարուն,
Իսկ հույսիս մեջ ամեն մի՞ կա տիեզե՞րք մի խորին:
Թող ձայնակցի մեզ հիմա բլբուլն յերգովն իր հնչուն:
Ամենքից թանկն աշխարհում՝ մեր պայծառ կյա՞նքն է կրկին,
Իսկ հույսիս մեջ ամեն մի՞ կա տիեզե՞րք մի խորին:

Լ Ե Յ Լ Ա

(ՍԱՄԵՐ ՎՈՒՐՂՈՒՆ)

Իր յերգերում Լեյլային շայերն վաղուց և յերգել:
Գիշարահունչ սաղի պես՝ լի՛ յե վիպերդն արցունքով...
Նոր խոսք չունեմ յես հիմա, վոչ ել արցունք թափելու,
Բայց Լեյլային այսօր ել ծնում և մայրն յերկնքով:

Դամոն՝ յեղար, Ֆիզուլի: Հոնքերը քո կիտելով՝
Դու լքեցիր Մեջնունին, նաև խելքից զբկեցիր:
Մեջնուն սիրեց Լեյլային: Վերացավ սերը մահո՛ւմ:
Յեվ մինչ այսօր՝ յերգ ունի սաղն այդ մասին կսկիծի:

Ձիվան, ջահել Մեջնունը շուտ բոյ քաշեց, մեծացավ:
Սակայն ինչո՞ւ վախավ նա անապատն այն՝ ամայի:
Թոչունները կանգ առան նրա գլխին սևածամ,
Ու մահն անգութ պղտորեց ծով աչքերը Լեյլայի:

Յերկու սրտեր մի սիրով՝ զարկում էյին միշտ բոժան,
Բայց վո՞ր ուժով դուրս թռչեր փախ վանդակից հեզ գույզն այդ:
Յեվ ըստիպված՝ խմեցին սիրո լեղին ժամ առ ժամ,
Անհետ ծածկեց իրարից՝ վարագույր մի սեփապատ...
Նիլը»

Այս պատմութիւնը տխուր՝ հեքիաթային մի՛ կոչեր,
Գժվար և այն հասկանալ, յերբ ուրի՛շ են որերն այդ...
Այնտեղ—մարդն եր կործանված, արհամարհված ու չնչին,
Այնտեղ—մարդը միշտ լացող՝ իր սրերի հետ անզարդ:

Հետո Լեյլուն հանդիպեց պոետ Քեմալը չվայտ,
Վոր մերկացրեց նրան խիտ, դրեց ցբտն լուսնի տակ,
Ի՛նչ, խղճում եր արդյոք նա թրքուհուն թույլ, հողմահար,
Յերբ հրճվում եր՝ հուսնի նրա մարմնի շնչով տաք:

Ու Լեյլային հարկ յեղավ մեռնել... հառա՛չն իր լուց:
Յեվ այժմ նա դարձել և մի բուռը խոսք վիպերդի,
Հին շայերը վայելեց նրա մահը... դայլի պես,
Սի՛րտ իմ, դու մի՛ հավատա նրա յերգին անհաղի:

Յես Մեջնունը չե՛մ հիմա: Չկա՞ մեր շուրջն անապատ,
Դու չես մեռնի, ո՞վ Լեյլա, խավորի մեջ ցրտաշունչ,
Ծաղկում և նոր մի սերո՛ւնդ մեր աշխարհում լայնադատ,
Յեվ հնչու՛մ և մեր ծիծաղն ու մեր յերդը սրտաուռ:

Ո՛ր, թոչո՞ւն ես դու արդյոք,—թոչունն այնքան չե խիզախ,
Սպիտոնում ես, տեսնում եմ, բայց չես կանչում՝ «դե՛հ կանդ-
Նիլը»

Դու, սիրելի իմ Լեյլա, հրատի պես լուսազարդ,
Ու կարմրաթույր ու դյուրթիչ՝ աստղի նման մեր կարմիր:

Բող սովերը գորչադոյն, մերթ ել բրդոտ, հողմավար,
Այնպակի պես անդուլ՝ ճանապարհիդ ըսպասեն,

Ո, վարում ե քո ձեռքը հաստատուն ու կշռված,
Ո՞ւր ե քո մեջ կանացի յերկչոտության հետքը սին...

Իսկ թե հանկարծ սավառնակն ընկնի փոսում հորձանքի՝
Դեմքըդ հազի՛վ դժգունի վերջալուսի շողի պես,
Յեվ կամ հանկարծ նվազի վարող ուժը քո ձեռքի՝
Սթափվելով՝ դու իսկույն ճանապարհը կգտնես:

Կհիշես դու, թե արդյոք լալիս ե քո բալիկը,
Իսկ նա դարձնած հարցնում ե՝ «Ո՞ւր ե, ո՞ւր ե իմ մաման»:
Մայրիկն յերկրի վրա չե. քնի՛ր, քնքո՛ւշ դու մանկիկ.
Հեռո՛ւ յե նա, չի՛ հասնի այդ տեղից ձայնըդ նրան...

Ճեղքի՛ր ամպերը կրկին յեվ դո՛ւրս յեկ լայն շաղաբում,
Մեր ժողովուրդը ցնծուն, տե՛ս, յերգում ե բարձրաձայն,
Մարգագետինն՝ ել ուրախ սարսուռում ե ու պարում,
Տարածվում ե մեղեդին՝ սրինդներից հովվական...

Չընդում ե ձայնը քո՝ դարնան նման ամպրոպի...
Թույլ տուր լինել քեզ ծանոթ, լինել ընկեր, բարեկամ,
Թույլ տուր լինել քեզ ծանոթ, դեղեցկություն, դու արվի՛ր՝
Տաղ ու սազով քեզ դովող՝ մեզ մոտ հազար աշո՛ւղ կա:

«Ծաղիկ» անունը չեմ տա քո շուրթերին հիմա յես.
Նուրբ բերանդ ե սեղմված: Խիսս ե հայացքըդ ահա:
Ձեռքը աչքերին դրած՝ փոքրիկ վահան մի ինչպես,
Քեզ հրճվանքով գիտո՛ւմ ե Արեվելքը հնորյա:

ԹԱԳ ՅԵՎ ԴՐՈՇ

(Գ. ԼԱՀՈՒԹԻ)

(Հատվածներ պոեմից)

1.

Յերբ վոր հերոսն հանկարծ լսեց ծանոթ յերգը հուզմունքով՝
Վազի՛ առավ, բոցավառվե՛ց հուր-ծովն ինչպես յեփ դալով:
Յեվ դ՛նալով ավելի լավ ու հստակ եր վորսում վողջ
Խոսքերն յերգի գոտեպնդող-բարեկամի, ընկերոջ:
Յեվ լցվում եր նա կորովով ու քաջությամբ նոր մարդու,
Ու ջերմալիս՝ հաղթանակին ե՛լ ավելի հավատում:
Իսկ թչնամին, պաղ քրտինքում, իր կործանումն զգալով՝
Հարձակվում եր մոլեղնաբար-ալեպղտոր ինչպես ծով:
Բայց յերբ հանկարծ սպառվեցին նրանց ուժերը արդեն
Խավարի պես մութ ղիշերվա, յերբ բացվում ե լուսադեմ,
Արտապնդվեց հերոսն արի, առյուծի պես մանչաց,
Յեվ քինահույղ դետին փռեց մարդասպանին կատաղած:
Ու վորպես մի հսկա բազե՝ չոքեց կրճքին վոսոխի՝
Արձակելով սրտի խորքից խնդության ճի՛չ հաղթողի:
Յերբ լսեցին ձայնը ծանոթ՝ ընկերներն իր հարազատ՝
Սլանալով քամու նման—արագաթեվ շուտ հասան...
Կապկրպեցին չարադործի ձեռները պինդ ըշտապով,

Վար հեռալից դժվար է վորոշել, թե այնտեղ
Բամբակն է աճել ծով, թե վարդերն են փթթել:
Բայց յերբ դու մոտենում՝ դիտում ես շուրջըդ ձյուն
Ու տեսնում ձեռների շարժումն այդ վոստոստուն—
Թվում է, թե աքլոր էր կտուցն անընդհատ
Գեանին է մոտեցնում և շտապ ու հատ-հատ
Հատիկ է հավաքում: Իսկ յեթե ձեռ բարդին
կոնարհեր գլուխն իր՝ աշխուժով մինչ գետին
Ու հետո բարձրանար՝ արծաթով բեռնաբարձ—
Կը լիներ խիտ նման վարդի պես չաղաթաց
Կոմյերիտ այն աղջկան, վոր գլուխն այդ ժամին
Թփերին միշտ հակած՝ բամբակ է մի առ մի
Հավաքում: Այդ դաշտում կան այնքան բարդիներ
Կենդանի, յեվ սիրով թփերին են թեքվել...
Աղջիկներն այդ խնդուն, աղջիկներն այդ արի՝
Յերգելիս թուզան են, գործի մեջ՝ գոռ մըրիկ:
Ջան, նրանց գոգնոցում, շեղջի պես չոր ձյան՝
Դիզվում է բամբակը: Յեվ մուշկի պես բուրյան,
Իջնում են սևաթույր վարսերը նրանց, տես,
Ու փոփում ձեզի-ձերմակ բամբակի վրա դեզ:
Յեվ թարմ են նրանք դեռ դարունըվա վառ վարդից,
Յեվ յերգում են՝ ինչպես բլրուլը ալ վարդին—
«Ե՛յ բանվորներ դորձարանի, ձեզ սեխ՝մ,
Յեվ հեռավոր մեր յեղբայրներ, ձեզ սեխ՝մ.
Մենք, ընկերներ, սրտով ձեզ մտա ենք թողում.
Սպիտակ վոսկով ձեզ վողոզել ենք ուզում:
Կը հավաքենք փափուկ բամբակը մաքուր,

Ուրախ որեր կերերնք ձեզ ամենուր,
Մեր ելեկտրական արեվը-ա՛յն է.
Մեր գալոցական լավ ղերքը-ա՛յն է,
Ա՛յն՝ արակտորով դուրան կտա մեզ հիմա,
Ու զենք դարձած՝ պաշտպան է այն մեզ համար:
Մաքուր տանը՝ խինդ, քեֆն ու պարը ա՛յն է.
Ջանք յեվ ուսում յեվ խնդություն-ա՛յն է:
Թուր ուրեմն իմ դողնոցը, բամբակ ջան,
Յերբ դառնաս չոր՝ գրկիք ճկուն իմ իրան:
Լսո՞ւմ ես դու շահիլ ձայնը կանչող,
Ըստատում են՝ մեզ բազուկներ՝ միացող...
Չմոռանանք բոսլե անգամ, ընկերներ,
Հաղթանակը պետք է տանի վաշտը մեր.
Դե՛հ, հավաքե՛նք, յեռապատիկը հիմի,
Մենք հերոսներ աշխատանքի յեվ դաշտի...»

Այս յերգվին ալիլի արա՛դ են դառնում
Ձեռները ջահելի, ծերի յեվ պատանու,
Աշխատում է նայել վաշտն աշխուժ պիտներ—
Իր ափազ քույրերից, վոր յերբեք հետ չընկնի:
Ամենքի սրտում հուր, ամենքի մեջ մղո՛ւմ...
Ու այսոր ո՛վ հողնեց, յերջանիկ է գլուռ
Ո՛վ իրեն՝ կլամի շերբեթը հաղթության
Բաժակից: Ո՛վ արդյոք կտանի ցնծությամբ
Գնդակն առաջինը մեր մրցարանից,
Եեվ ո՛վ շուտ, խնամքով կժողվի մեզանից
Կոլտոզային հողի բերքն առատ, քրտնաչող...
Կրակով յեվ սիրով, ո, վորքա՛ն աշխատող...

Ո՛վ սողուններին—ստոր դալժաման՝
Շմլում է, ցրո՛ւմ իր բազուկով հզոր,
Ո՛վ մեր թշնամուն խփում անվարան,—
Գերադույն Ոորհո՛ւրդ կուղարկենք այսօր...

Յե՛վ կասենք նրան նորից ու նորից,
Այս Դեկտեմբերի ճիշտ տասերկուսին,—
Յե՛վ թող ամբալուռ խոսքն 'այդ՝ ծովերից
Թռչունի նման սլանա՛հ հեռուն:—

Կասենք՝ բախտ էյինք փնտռում բերկրալի,
Կասենք, վոր բախտը դտել ենք հիմի:
Կասենք՝ թող կեցցե՛ Մեծ ՍՏԱԼԻՆԸ,
Նա՛ ճշմարտությունն համայն աշխարհի:

ԴՈՒ ՔԱՅԼՈՒՄ ԵՍ ՅԵՐԿՐՈՎ...

(Մ. ԻՍԱԿՈՎՍԿԻ)

Դու քայլո՛ւմ ես յերկրով: Յե՛վ չկա՛ պատենչ մի,
Վոր կանգնի ջո դիմաց յե՛վ կարի լայն ճամբադ,
Քո հանդեպ լու՛ւմ են ջրվեժները հիմի,
Նահանջում ե արագ՝ մշուշը սառցապատ:

Դու քայլո՛ւմ ես յերկրով: Յե՛վ կամքիդ զորությամբ՝
Փոխում ե յերկիրն այս՝ դետերի հունը հին,
Յե՛վ ծովին յերկարում՝ ծովը ձեռքն իր ահա,
Յե՛վ դառնում են նրանք բարեկամ սրտադիր:

Դու քայլո՛ւմ ես յերկրով: Ուղիներըդ բուրբ՝
Բացել ե ջո առաջ մայր—հողը ջերմ սիրով,
Յե՛վ վարպես դունեղ զորդ՝ սարերի չորս բուրբ
Փռվում են կոխողի դաշտերը բերկրանքով:

Յե՛վ այնտեղ, ուր անհայտ ե բուրմունքը խոտի,
Ուր յե՛վ դեռ յե՛վ լճակ ցամաքել են վաղուց,—
Մնցնում ես, յե՛վ հանկարծ տեսնում ես ջո չորս դին՝
Մյգիները կածալ—խշշալից ու բեղուն:

Քո հուրերն ավելի՛ թովիչ են, դեղեցի՛կ,
Քան աստղն ու ծիածանն: Դեպ արե՛՞յն էս պնում:
Դու քայլո՛ւմ ես յերկրով: Յե՛վ չկա՛ սպանել յի՛,
Վոր փակի ըս ճամբան՝ յերջանիկ մեր դարում:

ԱՅԻՇԵՅԻ ՄԱՅՐԸ

(Մ. ԴԻԼԻՍԱՋԻ)

Չե՛մ մոռանա յես այդ դիչերը ձյունոս,
Յերբ մի դողդոջ ձեռք իմ դռնակը ծեծեց...
Մի կին եր այդ, աչքերը խոր, արցունքոտ,
Ու դալկապեմ, ուռնու պես հողմածե՛՛ծ...
Ուներ չորեր՝ ծաղկանկար, մեջքը՝ ծուռ,
Չայնը դողդոջ ու շուրթերը դեփ-դեղին,
Յե՛վ մաղերին՝ շերտ-շերտ նստած ճերմակ ձյո՛ւն:
—Նստե՛ք,—ասի յես իմ հյուրին դառնաղի,—
Հանդարտացեք, ասպ պատմեք ինձ հանդարտ
չին ցավը ձեր՝ սիրելի՛ս: Նստեց տխուր,
Բայց հաղիվ եր բացել բերանը՝ խեղճ կինն այդ,
Յերբ աչքերը դարձան սղտոր մի աղբյուր...

— Գուցե դուք ել եք լսել,— ասաց նա,
Իր դունատ, բարի ու թույլ շուրթերով,—
Վոր հավանելով իմ լավ աղջկան,
Սելիմ-խանն ասաց մի որ ցերեկով,
Թե ըս Այիչեն դուր ե դալիս ինձ,
Ինչ ել վոր լինի, յես այդ աղջկան
Պետք ե տիրանամ:—Այիչեն տիրեց,
Դառը կաթիլները մեկ առ մեկ ընկան

Նրա աչքերից, ապա բարձրացավ
Սրտում մի ավիթ՝ վախով, վրեժով...
Ու դառնալով ինձ. «Մայրի՛կ, նա ասավ,
Լսի՛ր, ա՛ր, Լսի՛ր, միթե՞ որերոյ
Ու տարիներով պիտի լինենք մենք
Գերի, խեղճ գերի,
Ես ի՞նչ կրակ ե, վոր վառում ե մեզ
Բյուր, հազար տարի...»

Յեւ մի յերեկո Սելիմ-խանն յեկավ՝
Կանչեց, դուռնուսաց արնոտ աչքերով,
Ձեռները մեջքին ու քար սիրտը քար,
— Լսի՛ր, Այիշե, — ասաց անվրդով, —
Հենց ես բողբոջին անջնվոս ընկիր,
Թե չե կթափեմ արյունըդ կարմիր...
Լույսը չեք բացվել աշխարհի վրա,
Յերբ իմ տան դո՛ւրը բացեց Սելիմ-խանն,
Ու գաղանի պես կատաղած-կրակ,
Տարավ իմ յեղնիկ ու խեղճ աղջկանն:
«Յե՞րբ պիտի լինի մի վերջ այս ցավին» —
Մտածում էյի մոլոր ու անվերջ:

Անցել էր հաղիվ մի քանի տարի,
Յերբ վոր սկսվեց... նոր լո՛ւր իմացանք...

Վո՞նց ուրախացավ Այիշես գերի,
Ու վրեժով սիրտն յելավ-բարձրացավ:
Յեւ այդ ասյրիլի կանաչ որերին,
Կարծես թե նա՛ էլ նոր կանաչ հաղավ:
Գիշե՛ր եր... լուսնյա՛կ, զով գիշե՛ր բարի...
Լուռ ննջել էյին ծառ-ծաղիլին անգամ,
Գնել էր նաև Սելիմ-խանն հանգիստ:
Միայն Այիշեն էր անքուռ, հուզված,
Ու ձեռքին... նսզան: Պայթե՛ց... ահագին
Գաղանն այդ՝ դարձավ արնոտ շաղաղված...

Լուսնյա՛կ եր... գիշե՛ր հազարասողանի...
Այդ գիշերն յելավ ուրախ Այիշեն,
Թագնվեց մի խուլ հյուղում քարաչեն,
Թող ասավորոյան՝ մի նշան կրճքին՝
Յեկավ-մեացավ բուլշեվիկներին...

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Իղձ	5
-----	---

ԼՈՒՍԵՂԵՆ ՔՐՏԻՆՔ

Գարուն	7
Ծաղիկներ	10
Մեր յերկաթե թռչունները	12
Մեր կարմիր այրուծին	14
Վերհուշ	15
Բաժակին առաջին	17
Ձյուն	19
Գիշեր	20
Մայրան	21
Ամայա-Ռուխ	22
Պատգամ	24
Մի պայծառ կսկիծ	26
Նախաստիներ	28
Յերգ հաղթանակի և ուրախության	29
Յերեք արևուտ	32
Հանկարծ... ճանապարհին	34
Անձրևի	35
Մայրս	36
Հովաք	38
Մեր հաղթական յերկիրը	41
Մահերգ	44
Նվեր	47
Առաջին խորձ	49

Սուչիում	50
Ն. Ոստրովսկու տանը	52
Կոչիկներ	56
Քեբբ յես ննջեմ քնով հավետ	58
Յերդ յեղբայրության, խնդության և յերս	59
Կարոտ	65
Խանդավառություն	66
Հուշ	68
Քո չունչը	70
Իբրև հիշատակ	71
Յերդ յեղբայրության	72

ԵՈՒՎԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

Ծո՞վ	77
Որբերդ	79
Պիտներներ	81
Նովի հետ	83
Բաղձանք	85
Վայելք	87
Հոկտեմբերյան հուշ	88
Բարեկամիս հետ	91
Սիկար	98

ՅԵՐԵՔ ՎԻՊԵՐԳ

Ճամայույցը	97
Մայրը	105
Վեց հարված	113

ՅԵՂՂԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մուտք	123
Բեյնեյթիկի	130

Բազմի բանվորներին	132
Բեզ մա՞րդ ևս հաշվում	134
Ի՛նչ կաննյիր, ո՞վ ասոված	136
Հողի մշակը	138
Պողը	140
Հողադործը	142
Գանդատ	143
Թող չդա՞	145
Իսքենդերն ու աղբատը	147
Ծեր պարտիզպանը	149
Ծառերի վեճը	151
Նասրեդինն ու զոզը	153
Իժիշկն ու հիվանդը	154
Գյուղացին և հեղեղը	155
Մայրերի զարդը	156
Բախչիտարայի պալատի շատրվանին	157
Դոն	159
Խաղող	160
Անվերնաղիը	161
Սալամ Ստալինին	162
Կարմիր յերկիրս	165
Վոճիրը զործվեց Գրենադում	167
Փախտականները	169
Զանդահարը	172
Յերդ յերջանկության	176
Նովկաս	181
Գարուն	185
Լիլա	186
Թագ և դրոշ	189
Դեկտեմբերի 12-ը	195
Դու բայլո՞ւմ ևս յերկրով	197
Ս. յիշելի մայրը	199

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0366024

57529